

STUDIER I BOENDE OCH VÄLFARD

Sjöland Kozlovic, Martina
Frisch, Morten

Etableringshinder,
diskriminering
och missgynnande

En litteraturöversikt över
samband mellan etablering på
hyresbostadsmarknaden och
arbetsmarknaden

SBV Working Paper Series 21:1

Publicerad

2021

Redaktör

Martin Grander, martin.grander@mau.se

Formgivare

Morten Frisch, morten.frisch@mau.se

Utgivare

Studier i boende och välfärd

Malmö universitet

205 05 Malmö

ISBN: 978-91-7877-094-6 (tryck)

978-91-7877-095-3 (pdf)

DOI: 10.24834/isbn.9789178770953

Tidigare utkomna titlar i serien SBV Working Paper Series:

SBV Working Paper Series 20:1 Grander, Martin (2020). *Segmentering i bostadsbeståndet - Utveckling av bostadsbestånd, demografi och socioekonomiska indikatorer i riket och storstäderna 2013–2017 med fördjupningar för Malmö och Göteborg.*

SBV Working Paper Series 20:2 Lindemann, Linnéa & Roelofs, Kim (2020). *Blandningspolitik och social blandning – en litteraturöversikt.*

SBV Working Paper Series 21:1 Sjöland Kozlovic, Martina & Frisch, Morten (2021). *Etableringshinder, diskriminering och missgynnande – En litteraturöversikt över samband mellan etablering på hyresbostadsmarknaden och arbetsmarknaden.*

WORKING PAPER

Etableringshinder, diskriminering och missgynnande

**— En litteraturöversikt över samband mellan etablering på
hyresbostadsmarknaden och arbetsmarknaden**

Sjöland Kozlovic*, Martina
Frisch[†], Morten

26/3 2021

*Amanuens vid Institutionen för socialt arbete, Malmö universitet — Email: martina.sjoland-kozlovic@mau.se

[†]Amanuens vid Institutionen för socialt arbete, Malmö universitet — Email: morten.frisch@mau.se

Innehåll

Förord	6
Sammanfattning	7
Forskning om etableringshinder, missgynnande och diskriminering	11
Introduktion	11
Uppdrag	11
Centrala begrepp	11
Läsanvisningar	13
Genomförande	13
Kollegial dialog	14
Litteratursökningar	14
Del 1: Forskning om missgynnande och diskriminering	16
Tillgång och utbud av hyresbostäder	16
Geografiska och rumsliga kopplingar	17
Etableringshinder för enskilda grupper	18
Sammanfattning av forskning om missgynnande och diskriminering:	24
Del 2: Praktikprovande studier om missgynnande och diskriminering	26
Diskriminering och missgynnande på hyresbostads- och arbetsmarknaden	26
Begränsningar och kunskapsluckor	28
Praktikprovande studier om adreseffekter	29
Begränsningar och kunskapsluckor	30
Sammanfattning av praktikprovande studier om missgynnande och diskriminering .	31
Slutdiskussion	33
Vad vet vi om missgynnande och diskriminering som etableringshinder?	33
Vilka kunskapsluckor återstår om missgynnande och diskriminering som etableringshinder?	35
Bilaga A Kollegial dialog	40
Bilaga B Fullständiga söksträngar	41

Förord

Denna rapport har tagits fram av Studier i boende och välfärd (SBV) vid Malmö universitet på uppdrag av Boverket. Inom ramen för ett regeringsuppdrag har Boverket identifierat ett stort behov av en sammanställning kring frågor om hushållens etableringshinder och möjligheter på bostads- och arbetsmarknaden, och hur dessa hänger samman. Föreliggande rapport tar därför ett systematiskt grepp om forskningslitteraturen kring själva sambandet av etableringshinder mellan bostads- och arbetsmarknad.

På en bostadsmarknad som förefaller allt mer svårtillgänglig för inkomstsvaga individer och hushåll blir den eventuella förekomsten av missgynnande och diskriminering en fråga i stort behov av genomlysning. De vidare konsekvenserna av sådana etableringshinder är dessutom synnerligen aktuella: på vilka sätt kan etableringen på bostadsmarknaden få följder för etableringen på arbetsmarknaden, och därmed vidare chanser i livet? Har bostadssituation och bostadsadress någon inverkan på möjligheterna att bli kallad på arbetsintervju eller bli erbjuden ett arbete?

Rapporten är skriven av Martina Sjöland Kozlovic och Morten Frisch, båda amanuenser vid den flervetenskapliga forskningsmiljön Studier i boende och välfärd vid Malmö universitet (www.mau.se/sbv), under handledning av undertecknade.

Förhoppningen är att översikten kan leda till fördjupad kunskap om vad som stänger ute personer från bostadsmarknaden och om utestängning från bostadsmarknaden också leder till sämre förutsättningar för etablering på arbetsmarknaden. I ett längre perspektiv kan sådan kunskap leda till mer kunskapsbaserade politiska beslut och praktiker. Förhoppningen är också att kunskapsöversikten ska visa på behov av vilka ytterligare studier som behövs för att kunna säga något om verksamma åtgärder för att motverka diskriminering och etableringshinder på bostads- och arbetsmarknaden.

Malmö, den 12 mars 2021

Martin Grander
Tapio Salonen

Sammanfattning

Uppdrag

Hösten 2020 fick Studier i boende och välfärd (SBV) på Malmö universitet i uppdrag av Boverket att sammanställa en vetenskaplig litteraturöversikt. Främst fokuserar litteraturöversikten på att studera missgynnande och diskriminering på hyresbostadsmarknaden och deras respektive kopplingar till etableringshinder på arbetsmarknaden. Ett särskilt utpekat fokus i uppdraget är svårigheter och hinder på grund av etnicitet men sammanställningen ska, om möjligt, även omfatta andra diskrimineringsgrunder. Eftersom forskningsöversikten rör beröringspunkter mellan missgynnande på hyresbostads- och arbetsmarknaden är urvalet av forskning begränsat. De större forskningsfälten finns därför i sin helhet inte representerade. Litteraturöversikten bör därmed ses som forskning som berör etableringshinder på hyresbostadsmarknaden och deras kopplingar till etablering på arbetsmarknaden.

Genomförande

Litteraturöversikten spänner över flera forskningsområden. Den har möjliggjort en översiktsstudie inspirerad av metoden scoping review, en metod som anses särskilt lämplig när ett forskningsområde är komplext, inte tidigare har granskats eller är under utveckling. Arbetet med litteraturöversikten har bestått av två huvudsakliga delar, kollegial dialog och litteratursökningar. Den kollegiala dialogen syftade till att identifiera ämnesförgreningar och relevant terminologi för att utforma sökstrategier till arbetets andra fas, litteratursökningar. Sammantaget genomfördes 27 separata sökningar som genererade över 2000 träffar. Totalt mötte 32 studier litteraturöversiktens urvalskriterier.

Vad vet vi om missgynnande och diskriminering som etableringshinder?

Syftet med litteraturöversikten har varit att identifiera och ge en överblick över det befintliga kunskapsläget avseende förekomsten av missgynnande och diskriminering som utgör etableringshinder på hyresbostadsmarknaden, kopplingen mellan missgynnande och diskriminering på hyresbostadsmarknaden och arbetsmarknaden samt förekomsten av så kallade adresseffekter. Ett särskilt utpekat fokus i uppdraget har varit svårigheter och hinder på grund av etnicitet.

Av översikten kan vi dra slutsatsen att missgynnande och diskriminering förekommer på hyresbostadsmarknaden och utgör etableringshinder som i förlängningen försvårar arbetsmarknadsetablering. Det rör sig såväl om direkt diskriminering i ansökningsprocesser som om missgynnande till följd av socioekonomisk ojämlikhet och effekter av policyer. Bostadsbristen och bostadsjämligheten utgör etableringshinder för unga vuxna, studenter, nyanlända men också för människor med förändrad ekonomi. Ett förändrat ekonomiskt läge kan bero på separationer, sjukdomar, pension eller arbetslöshet. En konsekvens av bostadsbristen är långa bostadsköer. Att bostadsköerna dessutom är längre för det mer ekonomiskt tillgängliga hyresrättsbeståndet måste ses som en del i den rådande bostadsjämligheten. Den beror inte minst på att nyproduktion idag är riktad till målgrupper med högre inkomster. Detta får återverkningar för grupper av människor som lever på tillfälliga anställningar, studielån, ekonomiskt bistånd eller pension, och som därför har svårt att etablera sig på bostadsmarknaden. De höga månadshyrorna utgör även ett konkret etableringshinder för nyanlända och utlandsfödda. Den här ekonomiska utestängningseffekten påverkar i sin tur dessa grup-

pers etableringsmöjligheter på arbetsmarknaden. Med uthyrningskrav från allmännyttiga hyresvärdar uppstår ytterligare svårigheter. Att bolagen ställer höga krav på inkomster och inte låter den sökande tillgodoräkna sig olika former av stöd som godtagbara inkomster minskar bostadsutbudet markant för de sökande. Att vissa hyresvärdar inte ens räknar bostadsbidraget som en godtagbar inkomst blir särskilt problematiskt. Att strikta uthyrningskrav dessutom är vanligare i delar av landet med en starkare arbetsmarknad innebär att dessa ekonomiska krav kan komma ha en stor missgynnande effekt för ekonomiskt svagare hushåll både på bostads- och arbetsmarknaden.

Praktikprovande studier har visat att arbetslöshet räknas till den bostadssökandes nackdel i ansökningsprocessen. På liknande vis blir den arbetssökande som saknar eget boende mer sällan kallad till intervju.

Grupper som inte kan tillgodose sina bostadsbehov på ordinarie marknad tvingas ofta bege sig in på en 'nätverksmarknad'. För dessa grupper blir det sociala nätverket ett viktigt medel. Det hjälper dem att hitta ett boende och att etablera sig på hyresbostadsmarknaden. Det är framför allt unga män som har särskilt svårt att hitta ett eget boende och att lämna föräldrahemmet. För utsatta familjer kan det bli problematiskt att bo inneboende eller att hyra inofficiellt eftersom de därmed riskerar att skada relationen till det sociala nätverket, vilket i sin tur kan bidra ytterligare till den sociala utsatthet familjen redan upplever.

Det sociala nätverket är också viktigt för individers arbetsmarknadsetablering. Det sociala nätverket är till viss del geografiskt bundet. Det kan därför vara fördelaktigt att bo i miljöer där det egna sociala nätverket kan vara behjälpligt i etableringsprocessen på arbetsmarknaden. Socialt kapital blir här en viktig fråga. Unga vuxnas tillgång till socialt kapital

påverkas av deras klassbakgrund, föräldrarnas födelse- och relaterad socioekonomisk segregation. Bristande socialt kapital återverkar på möjligheter till etablering på såväl bostads- som arbetsmarknad.

Litteraturöversikten ger vid handen att etnisk diskriminering förekommer som etableringshinder på hyresbostadsmarknaden. Praktikprovande studier har visat att direkt diskriminering utgör ett etableringshinder på hyresbostadsmarknaden baserat på den sökandes etnicitet, kön eller sexuella läggning. Fenomenet är dock komplext då den uppmätta graden av diskriminering kan bero på såväl den sökande, som på hyresvärden och på specifika förhållanden i den aktuella kommunen. Relationen mellan diskrimineringsgrund och hyresbostadsmarknad verkar därför vara mer komplex och kräver ett bredare metodologiskt angreppssätt.

I relation till nyanländas etableringsprocesser kan de försök som har gjorts till att styra boende ha haft en negativ påverkan på möjligheter till sysselsättning och försörjning. Det kan bland annat förklaras genom de perifera placeringar nyanlända anvisas till genom Migrationsverkets anläggningsboenden. Etableringsprocessen för de som deltar i någon form av organiserad etablering kan generera ytterligare problem. Det framgår bland annat att den oro nyanlända känner över svårigheterna att hitta bostad och arbete genererar hälsoproblem. Det blir också tydligt att bostadssökande som står i kontakt med socialtjänsten mår psykiskt dåligt. En osäker bostadssituation utgör generellt en påfrestande situation.

Grannskap utgör en central dimension av kopplingen mellan bostads- och arbetsmarknadsetablering. En analys av litteraturöversikten indikerar att grannskapseffekter inverkar på nyanländas etablering. Den nyanländes initiala grannskap påverkar arbetsmarknadsetablering över tid. Social utsatthet i det initiala grann-

skapet har en negativ inverkan på arbetsmarknadsintegration för nyanlända över tid. Med det sagt är grannskapseffekterna små jämfört med individfaktorer.

Vad gäller missgynnande baserat på bostadsområdets s.k. adresseffekter har endast en studie återfunnits. Studien kunde inte finna belägg för att det på grund av uppfattningar om bostadsområdet fanns något tydligt missgynnande av personer med svenskklingande namn. Däremot påvisades adresseffekter och missgynnande för män med mellanösternklingande namn. Samma studie visade även att pendlingsavstånd kunde utgöra ett etableringshinder på arbetsmarknaden. Det gällde specifikt kvinnor och pendlingstider som översteg 90 minuter.

Vilka kunskapsluckor återstår om missgynnande och diskriminering som etableringshinder?

Översikten innehåller exempel på missgynnande och diskriminerande uthyrningspolicyer och uthyrningspraktiker i delar av den svenska hyresbostadsmarknaden. Samtidigt måste beaktas att dessa resultat är från 2014 och att allmännyttans policyer kan ha förändrats över tid. Hur vanligt det är med restriktiva uthyrningspolicyer idag, deras utbredning och nuvarande utformning framgår inte av det sammanställda materialet. Vad gäller den privata hyresbostadsmarknaden ger litteraturöversikten exempel på att missgynnande och diskriminerande praktiker förekommer vid uthyrning via Blocket. Här är det viktigt att påtala att den privata hyresbostadsmarknaden är större än Blocket och att många privatägda hyresrätter aldrig utannonseras via Blocket. Därmed finns kunskapsluckor om privata hyresbolags uthyrningspolicyer, uthyrningspraktiker och hur dessa förhåller sig till allmännyttans. Det krävs

således vidare studier för att tillåta generaliserande slutsatser om missgynnande och diskriminering genom uthyrningspolicyer och uthyrningspraktiker på hyresbostadsmarknaden som helhet.

Precis som med uthyrningskraven i allmännyttan finns det anledning att tro att förhållandena runt ABO och EBO är föränderliga. Dels förekommer konkreta förändringar som ett resultat av att kommuner har gjort det mer kostsamt och svårare för enskilda att bosätta sig i kommunen inom ramen för EBO. Det blir väsentligt att följa förändringarna i EBO:s inverkan på etableringsprocessen framgent. Av litteraturöversikten framgår vidare att det inte enkelt går att följa asylsökandes etableringsprocess. Så vitt vi kan se finns det idag ingen möjlighet för forskare att följa asylsökande uppdelat efter EBO och ABO via registerdata. Således finns det inte någon forskning som tydligt på kvantitativ väg kan urskilja skillnad i etableringsutfall mellan de båda boendeformerna.

Direkt diskriminering har kunnat påvisas genom praktikprovande studier baserat på etnicitet, sexuell läggning och kön. Däremot omfattar vårt material inte diskriminering på grund av religion, könsidentitet, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning. Det är viktigt att notera att kvantitativa studier som mäter etnisk diskriminering huvudsakligen undersöker arabisk/mellanösternklingande namn. Det finns således behov av fler studier för att undersöka etnisk diskriminering av andra grupper på hyresbostadsmarknaden. Därtill är det viktigt att belysa att de praktikprovande studierna enbart undersöker den första fasen av en etableringsprocess, ansökan på hyresbostads- och arbetsmarknaden.

I arbetet med litteraturöversikten har endast en empirisk studie återfunnits gällande adresseffekter i en svensk kontext. Adresseffekter kan

därmed anses vara ett outforskat forskningsfält i en svensk kontext och därtill ett komplext sådant. Förekomsten av adresseffekter i en svensk kontext är således svår att bedöma.

Slutligen har konsekvenser för arbetsmarknads-etablering av bostad, bostadsetablering och missgynnande på hyresbostadsmarknad utgjort fokus i sammanställningen av litteraturöversikten. Litteraturöversikten har således inte inkluderat material som uteslutande handlar om missgynnande och diskriminering som etableringshinder på arbetsmarknaden. Det innebär att etableringshinder som endast berör arbetsmarknaden inte återfinns i det föreliggande materialet. Litteraturöversikten omfattar alltså endast forskning som berör etableringshinder på hyresbostadsmarknaden med kopplingar till etablering på arbetsmarknaden.

Forskning om etableringshinder, missgynnande och diskriminering

Introduktion

Uppdrag

Hösten 2020 fick Studier i boende och välfärd (SBV) på Malmö universitet i uppdrag av Boverket att sammanställa en vetenskaplig litteraturöversikt avseende kopplingen mellan etablering på hyresbostadsmarknaden och etablering på arbetsmarknaden med fokus på förekomsten av missgynnande och diskriminering som kan utgöra etableringshinder.

Syftet med litteraturöversikten är således att ge en bild av befintligt kunskapsläge avseende förekomsten av missgynnande och diskriminering som utgör etableringshinder på hyresbostadsmarknaden, kopplingen mellan missgynnande och diskriminering på hyresbostadsmarknaden och arbetsmarknaden samt förekomsten av så kallade adresseffekter. Främst fokuserar litteraturöversikten på att studera missgynnande och diskriminering på hyresbostadsmarknaden och deras kopplingar till etableringshinder på arbetsmarknaden. Ett särskilt utpekat fokus i uppdraget är svårigheter och hinder på grund av etnicitet men även andra diskrimineringsgrunder kan omfattas. Eftersom forskningsöversikten rör beröringspunkter mellan missgynnande på hyresbostads- och arbetsmarknaden är urvalet av forskning begränsat. De större forskningsfälten finns därför i sin helhet inte representerade. Litteraturöversikten bör därmed ses som forskning som berör etableringshinder på hyresbostadsmarknaden med kopplingar till etablering på arbetsmarknaden.

Centrala begrepp

Med litteraturöversiktens fokus på diskriminering och missgynnande som etableringshinder på hyresbostads- och arbetsmarknaden följer några centrala begrepp. Följande avsnitt syftar till att kontextualisera litteraturöversikten med utgångspunkt i begreppen etablering, etableringshinder, missgynnande samt diskriminering.

Begreppet etablering är komplext och väcker många frågor i relation till bostads- och arbetsmarknad. Centrala frågor under arbetet med litteraturöversikten har kretsat kring förståelsen av begreppet. När är en person etablerad? Vem kan vara etablerad? Vad krävs för att en person förstås vara etablerad? Vad innebär det att vara etablerad på bostadsmarknaden respektive arbetsmarknaden?

I *Perspektiv på integration och etablering* (Eriksson, 2019) diskuteras begreppet etablering. Eriksson hänvisar till att begreppet rent språkligt handlar om att slå sig ned, taga sin bostad, bereda en tryggad ställning, grundandet av en säker framtid, ha en självständig ställning, oberoende och förmåga att försörja sig själv. Emellertid menar Eriksson att begreppet har blivit liktydigt med det politiska område som rör mottagandet av nyanlända. Det kan förstås som ett politiskt skifte inom integrationspolitiken med ökat fokus på arbetsmarknad och Arbetsförmedlingens övertagande av ansvar av insatser för nyanlända från kommunerna. Därtill har etableringsprogrammet med syfte att göra nyanlända självförsörjande lett till att den politiska definitionen av etablering handlar om att vara etablerad på arbetsmarknaden, något som således inte behöver innebära att individen är etablerad eller integrerad i samhället som helhet (Eriksson, 2019). Holmqvist m.fl. (2020) menar på samma sätt att begrepp som integration och etablering skiftar över tid och återspeglar den politiska problemförståelsen.

Likt Eriksson menar de att etablering politiskt syftar till att nyanlända blir etablerade genom arbete och självförsörjning. Dock skriver de ”att ha bostad, inkomst eller bådadera är inte nödvändigtvis samma sak som att vara etablerad eller integrerad i social mening” (Holmqvist m. fl., 2020, s. 16). Centralt för både Holmqvist m. fl. och Eriksson är att etablering ska förstås holistiskt och inte enbart utifrån arbetsmarknad. Inte minst då processerna är sammankopplade, ”att ha en trygg livssituation, ett fungerande boende, en god hälsa och att leva i ett meningsfullt sammanhang med relationer i samhället – påverkar också individens möjlighet till arbetsmarknadsintegration” (Eriksson, 2019, s. 26). Sandström menar på liknande vis att integration bör förstås som en process snarare än ett statiskt förhållande. Förutsättningen för en sådan process är ett fullvärdigt medlemskap i samhället. En sådan förståelse av integration innebär att integrationsprocessen är samhällelig och inte ensidig. Det medför även att jämlikhet överlag i samhället blir central i förståelsen av integration (Sandström, 2020).

I den här litteraturöversikten förstås etablering vara ett bredare begrepp med beröringspunkter utanför integrations- och arbetsmarknadspolitik. Unga vuxna och nyanlända har per definition en central roll i sin position som ”nykomlingar” på marknaderna. Men etablering som en process rör såväl inträde som fortsatt tillgång till bostads- och arbetsmarknaden och innefattar därför bredare grupper. Det aktualiseras också ett jämlikhetsperspektiv. Att en gång ha etablerat sig på bostads- eller arbetsmarknaden är inte en garanti för fortsatt tillgång och det finns utträden och återgångar som sker under andra premisser än ett första inträde. Processen att etablera sig på bostads- och arbetsmarknaden påverkas av olika faktorer tillika hinder vilka kan beskrivas som etableringshinder. Dessa ser olika ut beroende på in-

dividens position. I den här litteraturöversikten är fokus på etableringshinder på hyresbostads- och arbetsmarknaden till följd av missgynnande och diskriminering. diskriminering är vidare i detta sammanhang inte entydigt. I juridisk mening finns det direkt och indirekt diskriminering utifrån diskrimineringsgrunderna kön, könsidentitet, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning samt ålder. Med direkt diskriminering menas att en person särbehandlas på ett missgynnande sätt i förhållande till en annan person i en jämförbar situation och att denna särbehandling har ett samband med någon av diskrimineringsgrunderna. Med indirekt diskriminering menas särbehandling där en person missgynnas genom tillämpningen av bestämmelser eller kriterier som framstår som neutrala men som i praktiken särskilt missgynnar personer utifrån någon av diskrimineringsgrunderna (SFS 2008:567, 2008).

Inom forskning finns det emellertid en vidare bredd i förståelsen av diskriminering. Begreppsbildningen är inte lika tydlig som i den juridiska meningen. Bråmås (2007) menar att en majoritet inom forskning arbetar utifrån tre olika nivåer av diskriminering: individuell, institutionell och strukturell diskriminering, där individuell diskriminering syftar på när en enskild person inom exempelvis en institution diskriminerar. De två andra nivåerna åsyftar regelsystem och rutiner inom institutioner och är inte lika tydliga att särskilja. De används också ibland synonymt. Bråmås lyfter dock fram att det kan finnas anledning att särskilja dessa med exemplet bostadsmarknaden där institutionell diskriminering har sin grund i regelverk och rutiner inom institutioner på bostadsmarknaden och strukturell diskriminering har sin grund i förhållande utanför bostadsmarknaden. Ytterligare en dimension av begreppets bredd inom forskning kan exemplifieras genom Molinas (2015) studie om diskri-

minering på hyresbostadsmarknaden. I studien presenteras såväl diskriminering i juridisk mening som i sociologisk mening, där den senare åsyftar särbehandling i form av exempelvis otrevligt bemötande, färre tips och mindre engagemang till följd av exempelvis hudfärg, hårfärg, namn, språk i form av brytning och uttal, religion m.m. Därtill vittnar studien vidare om bredden av begreppet inom forskning genom diskussionen och det aktiva användandet av begreppet rasdiskriminering istället för etnisk diskriminering. Etnicitet anses ha bidragit till uppfattningar om grundläggande skillnader mellan människor och där begreppet rasdiskriminering istället ”syftar till att koppla samman handlingar i det vardagliga som upprepas och präglar institutioner med vad som sker inom ramen för en strukturell diskriminering på samhällsnivå; dessa nivåer binds samman av rasismen som ideologi” (Molina, 2015, s. 161). Detta går att jämföra med Ahmed (2015) som, likt Molina, undersökt diskriminering på hyresbostadsmarknaden och som använder begreppen smakbaserad diskriminering och statistisk diskriminering. Ahmed definierar smakbaserad diskriminering som diskriminering av individer till följd av animositet medan statistisk diskriminering definieras som diskriminering som ”uppträder när bristande information eller osäkerhet föreligger om individer och när uppfattningen om en enskild individ formas helt eller delvis baserat på egenskaper för den grupp individen tillhör.” (Ahmed, 2015, s. 22–23). Därtill återfinns vidare forskning i litteraturöversikten om missgynnande och diskriminering som inte är diskriminering i juridisk mening utan som exempelvis är missgynnande till följd av socioekonomi. Med detta sagt, vill vi belysa bredden i definitioner och förståelse av diskriminering som följer i resultatdelen av litteraturöversikten.

Läsanvisningar

Litteraturöversikten bygger på tre huvudsakliga kapitel. Nästkommande kapitel, Genomförande presenterar litteraturöversiktens metodologiska grund, genomförandets faser samt litteraturöversiktens urvalskriterier. Därefter följer kapitlet Forskning om etableringshinder, missgynnande och diskriminering som presenterar resultatet från litteratursökningarna och som i sin tur är strukturerat i två övergripande delar. Del 1 presenterar forskning om diskriminering och missgynnande som inbegriper såväl ekonomiska, geografiska, strukturella och organisatoriska etableringshinder. Del 2 samlar praktikprovande forskning om diskriminering och missgynnande. De två resultatdelarna sammanfattas separat i slutet av respektive avsnitt. Slutligen följer det tredje kapitlet, Slutdiskussion, som presenterar och diskuterar litteraturöversiktens resultat utifrån två övergripande frågor; vad vet vi och vilka kunskapsluckor återstår?

Genomförande

Följande avsnitt syftar till att presentera litteraturöversiktens metodologiska grund, genomförandets faser samt litteraturöversiktens urvalskriterier.

Litteraturöversiktens syfte — att sammanställa befintligt kunskapsläge avseende förekomsten av missgynnande och diskriminering som utgör etableringshinder på hyresbostadsmarknaden, kopplingen mellan missgynnande och diskriminering på hyresbostadsmarknaden och arbetsmarknaden samt förekomsten av så kallade adresseffekter – innebär att litteraturöversikten spänner över flera forskningsområden. Med denna utgångspunkt har den metodologiska grunden för litteraturöversikten varit inspirerad av metoden scoping review. Metoden anses särskilt lämplig när ett forskningsområde

är komplext, inte tidigare har granskats eller är under utveckling. Den skiljer sig från exempelvis systematiska litteratursökningar då den är iterativ och avgränsningskriterier kan definieras post hoc baserat på en ökad förståelse för forskningsområdet. Scoping review innefattar dessutom ofta konsultation som en del av den iterativa processen. Genom konsultation och dialog möjliggörs inspel och referenser till forskningsområdet (Arksey & O'Malley, 2005). Arbetet med litteraturöversikten har bestått av två huvudsakliga delar, kollegial dialog och litteratursökningar.

Kollegial dialog

Arbetet med litteraturöversikten inleddes med en kollegial dialog i vilken vi vände oss till sakkunniga forskare vid olika svenska universitet, för att möjliggöra inspel och ökad förståelse för de olika forskningsområden som litteraturöversikten spänner över. Se bilaga A för presentation av forskare i kollegial dialog. Syftet var att identifiera ämnesförgreningar och relevant terminologi för att utforma sökstrategier till arbetets andra fas, litteratursökningar. Den kollegiala dialogen resulterade i ett första ramverk med vilket vi kunde identifiera centrala begrepp och fyra kategorier av etableringshinder. Därefter följde operationalisering av sökord och sedan utformades söksträngar.

Litteratursökningar

Den faktiska söksträngen utgjordes av tre separata kategorier av termer. Kategorierna utgjordes av arbetsmarknad, bostadsmarknad och etableringshinder. Relationen mellan kategorierna uttrycktes med den logiska operatoren "och" i syfte att fånga forskning som rör båda marknaderna. Modellen för söksträngarna var således ("arbetsmarknad" AND "bostadsmarknad" AND "etableringshinder"). Sökningarna

gjordes i relevanta databaser för vetenskapliga publikationer. Följande databaser ingick: Scopus, Sociological Abstract, Swepub, ABI/INFORM Global. Sökorden varierade något beroende på databas. Se bilaga B för fullständiga söksträngar.

Följande urvalskriterierna användes i sammanställningen av litteraturöversikten:

- Forskning publicerad mellan åren 2005-2020 på svenska eller engelska.
- Forskning med anknytning till en svensk, norsk, dansk, finsk, nederländsk eller tysk kontext.
- Forskning om etablering, svårigheter, etableringshinder, missgynnande eller diskriminering på hyresbostadsmarknaden eller bostadsmarknaden och arbetsmarknaden.
- Forskning om bostadsmarknaden som uteslutande rör andra upplåtelseformer än hyresrätter inkluderades inte.
- Forskning om bostadsmarknad utan specificering av upplåtelseform inkluderades.
- Forskning om enbart etablering, svårigheter, etableringshinder, missgynnande eller diskriminering på arbetsmarknaden inkluderades inte.

Sammantaget genomfördes 27 separata sökningar som genererade över 2000 träffar. Genom referensprogrammet Zotero identifierades 1100 unika träffar. Efter en första urvalsprocess följde 648 artiklar kraven på källtyp, tidsangivelse och språk (svenska eller engelska). I en andra urvalsprocess gjordes en genomläsning av abstrakt och nyckelord. Vid eventuella oklarheter behölls artikeln i urvalet för diskussion och noggrannare läsning. Efter denna granskning återstod 165 relevanta artiklar. En tredje urvalsprocess bestod av

närläsning av artiklarnas abstrakt, vilket resulterade i 62 återstående artiklar. Dessa lästes i sin helhet. Vissa centrala studier som återkommande nämndes som referenser i de 62 artiklarna och som i övrigt motsvarade våra urvalskriterier inkluderades i efterhand. Efter den fullständiga genomläsningen befanns slutligen 32 artiklar vara relevanta och svara mot samtliga urvalskriterier.

Med litteraturöversiktens fokus på hyresbostadsmarknaden följde, med några undantag, nästan uteslutande forskning från en svensk kontext. I sökningarna gjordes en begränsning i vilka länder som ansågs relevanta. Det kommer sig av litteraturöversiktens fokus på hyresmarknaden och den stora variationen i hyresbostadsmarknadens utformning internationellt. Selektionen av relevanta länder var något som togs fram tillsammans med andra forskare under den kollegiala dialogen. I resultatet från sökningarna har empiri från Norge, Danmark, Finland, Nederländerna och Tyskland funnits representerat. Dessa har fallit bort i urvalsprocesserna primärt därför att de gällde bostäder med ägandeformer som inte ansågs relevanta men även på grund av landspecifik policy utan relevans för denna sammanställning.

Del 1: Forskning om missgynnande och diskriminering

Följande avsnitt presenterar resultatet från litteratursökningarna. Resultatet är strukturerat i två övergripande delar. Del 1: Forskning om missgynnande och diskriminering presenterar forskning om diskriminering och missgynnande som inbegriper såväl ekonomiska, geografiska, strukturella och organisatoriska etableringshinder. Avsnittet inleds med forskning rörande etableringshinder i relation till utbud och tillgång på hyresbostadsmarknaden samt geografiska och rumsliga etableringshinder. Därefter följer forskning om etableringshinder strukturerade utifrån enskilda grupper med fokus på unga vuxna, etniskt diskriminerade, ensamstående mammor samt nyanlända. Del 2: Praktikprovande studier om missgynnande och diskriminering, samlar praktikprovande forskning om diskriminering och missgynnande. Metoden anses vara effektiv för identifiering av diskrimineringssituationer därför att faktisk behandling av människor med olika egenskaper jämförs i praktiken. Inledningsvis presenteras praktikprovande studier om diskriminering och missgynnande med fokus på etnicitet, kön och sexuell läggning som etableringshinder på hyresbostadsmarknaden. Därefter följer praktikprovande studier om diskriminering och missgynnande som rör relationen mellan bostadsmarknaden och arbetsmarknaden. Avslutningsvis presenteras forskning om adreseffekter.

Nedan följer presentation av forskning om diskriminering och missgynnande som inbegriper såväl ekonomiska, geografiska, strukturella och organisatoriska etableringshinder. Inledningsvis presenteras forskning rörande etableringshinder i relation till utbud och tillgång på hyresbostadsmarknaden samt geografiska och

rumsliga kopplingar. Därefter följer forskning om etableringshinder strukturerade utifrån enskilda grupper med fokus på unga vuxna, etniskt diskriminerade, ensamstående mammor samt nyanlända. Avslutningsvis sammanfattas avsnittets resultat samt identifierade kunskapsluckor.

Tillgång och utbud av hyresbostäder

Boverket har tidigare pekat på att det vanligaste och mest betydande hindret för etablering på hyresbostadsmarknaden är ett lågt utbud av bostäder generellt och billiga hyresrätter i synnerhet (Boverket, 2014). Listerborn (2018) har i *Bostadsjämligheten – Röster om bostadsnöden* pekat på en bostadsjämlighet snarare än en generell bostadsbrist. I intervjuer med 49 personer, med erfarenhet av att söka och hitta bostäder i Malmö, framträder bostadsberättelser som vittnar om bostadsjämlighet som etableringshinder för ett framväxande bostadsprekariat, som inkluderar nykomlingar på bostadsmarknaden som ungdomar, studenter och nyanlända migranter, men även människor med förändrad ekonomi till följd av exempelvis separationer, sjukdomar, pension eller arbetslöshet. Otrygghet och osäkerhet är återkommande i berättelserna och vittnar om såväl psykiska som fysiska följder, vilka i sin tur kan bli etableringshinder. Därtill vittnar studien om att själva bostadssökandet kan uppta så mycket tid och energi att det går ut över möjligheterna att försörja sig och etablera sig på arbetsmarknaden. Bostadsprekariatet har därmed många likheter och kopplingar till arbetsmarknadens prekariat. De som lever på tillfälliga anställningar, studielån, ekonomiskt bistånd eller pension har svårigheter att etablera sig på bostadsmarknaden och/eller svårt att hantera sina boendekostnader till följd en ojämlig tillgång till bostadsmarknaden och ar-

betsmarknaden. Listerborn menar att detta återspeglar en ojämlik samhällsutveckling som dels baseras på ekonomiska parametrar men även på diskriminerande strukturer med grund i genus och etnicitet (Listerborn, 2018).

Grander (2020) använder termen boendeojämlikhet i sin bok om allmännyttan och jämlikheten. Boendeojämlikhet förstås omfatta skillnader i både tillgången till boende samt boendets och omgivningens kvalitet. Boendeojämlikhet förstås således handla om skillnader i om, var och hur vi bor. Grander skriver att boendet historiskt har varit en central del i Sveriges välfärdsbyggande där de kommunala allmännyttiga bostadsbolagen setts som det främsta bostadspolitiska verktyget för att säkerställa goda bostäder för alla genom hyresbostäder. Med bakgrund i de lagändringar som gjordes 2011, en allmännytta på affärsmässiga principer, har Grander undersökt huruvida dagens allmännytta bidrar till en jämlik bostadsförsörjning eller om den snarare kan förvärra ojämlikheten på bostadsmarknaden. Grander finner att dagens allmännytta inte alltid kan garantera bostadsförsörjning för hushåll med låga inkomster och att de förändrade villkoren lett till striktare uthyrningspolicy i vissa kommuner med syfte att utestänga oönskade hyresgäster. Även nyproduktion riktad till högre inkomstkikt kan ses som en konsekvens av lagändringen. Det vanligaste identifierade uthyrningskravet var att inkomsten skulle vara tre eller fyra gånger så stor som månadshyran. Dessutom är det runt en sjättedel av bolagen som inte godtar inkomster från tidsbestämda anställningar utan kräver en tillsvidareanställning. Vidare räknar nästan en fjärdedel av bolagen inte bostadsbidraget som en giltig inkomst. Det bör ses i ljuset av att bostadsbidraget är en selektiv åtgärd som syftar till att göra det möjligt förekoniskt svagare hushåll att efterfråga boende. Det finns även exempel på geografiska restriktioner där bolag inte accepterar

bidrag som inkomst för lägenheter i specifika områden som anses vara utsatta. Detta innebär att många hushåll kan komma att uppleva svårigheter i sin bostadsetablering och att lägenheter med lägre hyror är mer svåråtkomliga för personer med ekonomiska problem. Det kan röra sig om människor med projektanställningar, deltidsanställda och yngre som står utanför det allmännyttiga bostadsbeståndet. Den här praktiken är relativt jämnt spridd över landet, med en viss överrepresentation i kommuner med stark bostadsmarknad. Ju mer attraktiv bostadsmarknad desto mer strikt uthyrningspolicy. Grander konstaterar att det särskilt är unga vuxna och ensamstående föräldrar, i de flesta fall kvinnor, som utesluts från de kommunala hyresrätterna och att avsaknad av kötid såväl som inkomst som matchar uthyrningskrav utgör etableringshinder. En kompensatorisk åtgärd är att bolagen bereder mer plats åt s.k. sociala kontrakt. Kommunernas socialtjänst blir i dessa kontrakt de allmännyttigas hyresgäst och den enskilde individens hyresvärd. Genom den här mellanhandsinterventionen förflyttas den ekonomiska risken från de allmännyttiga bolagen till kommunen. Samtidigt kan bolagen fortsatt säga sig ta socialt ansvar. Förflyttningen av ekonomisk risk kan kopplas samman med den nya lagstiftningen under vilken de allmännyttiga bolagen är mer ovilliga att ta på sig en ekonomisk risk (Grander, 2020).

Geografiska och rumsliga kopplingar

Bostads- och arbetsmarknaden är på många sätt intimt bundna och sammankopplade i vardagslivet. Bostaden, närområdet och dess placering kan ha inverkan på etableringen på arbetsmarknaden. På samma vis kan arbetsmarknaden tydligt påverka bostadsetablering. Marknaderna är således geografiskt och rumsligt

kopplade. Centralt i det här sammanhanget är så kallade grannskapseffekter. Utgångspunkten för grannskapseffekter är att ett områdes socioekonomiska och etniska sammansättning kan ha en inverkan på sociala interaktioner. Grannskapseffekter blir kanske särskilt relevanta i etableringshänseende genom individens sociala nätverk och de möjligheter det kan ge den enskilde. Ett område och de sociala interaktioner som möjliggörs anses därför kunna ha en inverkan på socialt utfall (Holmqvist m. fl., 2020). Det finns flera parallella teorier kring hur ett område kan påverka den enskilda individen. Dessa kan delas upp i två huvudsakliga kategorier: interna (härstammar från området självt) eller externa (härör utanför grannskapet) (Wimark m. fl., 2017). Ett exempel på en extern grannskapseffekt är territoriell stigmatisering. Wadensjö (2020) menar att det kan vara så att en viss bostadsadress ger negativa signaler när en person söker arbete och därför utgör ett etableringshinder. Detta benämns adresseffekt (se del två om praktikprovande studier på adresseffekter). Det finns dock en grundläggande meningsskiljaktighet i huruvida kvantitativa grannskapsstudier kan fånga kausala samband (Holmqvist m. fl., 2020; Wimark m. fl., 2017). Enskilda studier har därför haft svårt att härleda sina statistiska resultat till konkreta teorier. Grannskapseffekter har genomgått en påtaglig metodologisk utveckling, varför resultat över tid är svårjämförda. Uppmätta grannskapseffekter är i regel små relativt andra individbaserade faktorer (Wimark m. fl., 2017). Studier om grannskapseffekter har trots detta haft stort genomslag. Inte minst har det forskats intensivt på grannskapets inverkan på nyanländas etableringsprocess (se sektion nyanlända i nästa avsnitt).

Etableringshinder för enskilda grupper

Nedan följer studier om etableringshinder strukturerade utifrån enskilda grupper med fokus på unga vuxna, etniskt diskriminerade, ensamstående mammor samt nyanlända.

Unga vuxna

Som tidigare nämnts (Listerborn, 2018) är unga vuxna en grupp som har svårigheter att etablera sig på bostadsmarknaden och att hitta ett eget boende. Grander (2021) identifierar just unga vuxna som en grupp, fast i ett bostadsmässigt mellanläge. Detta har även Bergnéhr & Enell (2018) studerat. Deras resultat visar att svårigheterna för unga vuxna att hitta eget boende ökat de senaste 20 åren. Tillfälliga lösningar (andra- och tredjehandskontrakt eller inneboende hos vän) har ökat. Särskilt svårt att lämna föräldrahemmet och att hitta eget boende är det för unga män. Vidare ser mobilitetsmönstret olika ut beroende på klass och ursprung. Ungdomar och unga vuxna från socioekonomiskt utsatta områden har svårt att flytta därifrån på grund av begränsade ekonomiska och sociala resurser vilket i sin tur påverkar deras möjligheter till sysselsättning och förbättrade levnadsvillkor. Slutligen lyfts bostadsbrist som ett etableringshinder som riskerar att skapa förlängt beroende av föräldrars resurser samt uppskjutet arbetsmarknadsinträde och familjebildande för unga vuxna i Sverige (Bergnéhr & Enell, 2018).

Vidare har Andersson (2017) undersökt hur socialt kapital bidrar till ojämlika utfall för unga vuxna i Sverige. Avhandlingen undersökte det sociala kapitalets roll i processen för unga att etablera sig som vuxna med ett jobb och självständigt hem. Socialt kapital förstås i avhandlingen som tillgång till resurser genom sociala nätverk. Resultatet visade att socialt

kapital har effekt på bostads- och arbetsmarknaden. Unga vuxna med starkt socialt kapital har fler möjligheter att etablera sig på båda marknaderna, vilket möjliggör övergången till ett självständigt vuxet liv. Resultatet visade vidare att socialt kapital är ojämnt fördelat och att detta delvis kan tillskrivas socioekonomisk segregation och familjebakgrund. Vad gäller bostadsmarknaden påverkar socialt kapital i högre grad möjligheten att flytta hemifrån än föräldrarnas inkomst. Däremot är såväl det individuella sociala kapitalet som det ekonomiska kapitalet från föräldrarna relaterat till den erhållna bostadstypen. Socialt kapital är framförallt kopplat till informella andrahandskontrakt vilka ofta erhålls genom kontakter, medan föräldrar med höga inkomster kan bidra till förvärv av bostadsrätter. Vidare menar Andersson att ju fler bostäder som förvärvas via formella kanaler, desto mindre effekt har socialt kapital (Andersson, 2021a). Vad gäller arbetsmarknaden och relationen mellan socialt kapital och jobbsökande visar resultatet att dessa är positivt relaterade för att uppnå stabil sysselsättning för de som inte är etablerade på arbetsmarknaden. Vidare visar resultatet att socialt kapital är positivt relaterat till arbetssökande genom informella kanaler och negativt relaterat till arbetssökande genom offentlig arbetsförmedling (Andersson, 2021b). Slutsatsen är att klassbakgrund, föräldrarnas bakgrund samt socioekonomisk segregation påverkar tillgången till socialt kapital och att socialt kapital i sin tur starkt påverkar möjlighet till etablering och utfall på bostads- och arbetsmarknaden. Socialt kapital förstås som en viktig faktor för att förstå ojämlika etableringsmöjligheter bland unga vuxna i Sverige (Andersson, 2017).

Etniskt diskriminerade

Bråmås (2007) har i en forskningsöversikt visat att etnisk diskriminering förekommer på såväl bostads- som arbetsmarknaden. Resultatet visade att upplevd diskriminering var omfattande på båda marknaderna. Därtill visade resultatet på stora skillnader i upplevd diskriminering på bostadsmarknaden mellan personer med olika etniska bakgrunder. Särskilt drabbade var romer och personer från Mellanöstern och Afrika. Vidare visade resultatet att diskrimineringen var både direkt och indirekt vad gäller tillgången till bostäder. Det var inte ovanligt att personer nekades hyra bostad på grund av sin etniska bakgrund. Gällande indirekt diskriminering var det främst regler kopplade till ekonomi som utgjorde hinder. Uthyrningskrav på viss minimiinkomst, fast anställning samt frånvaro av betalningsanmärkningar lyftes fram som etableringshinder (Bråmås, 2007).

Även Eliassi (2010) har i sin studie visat att upplevelser av etnisk diskriminering och stigmatisering var utbrett och kopplat till såväl arbetsmarknad, media, rättssystemet, skolsystemet och bostadsmarknaden. Avhandlingen byggde på intervjuer med 28 svenska unga män och kvinnor med kurdisk bakgrund. Flerparten av informanterna refererade till upplevelser av etnisk diskriminering på bostadsmarknaden. Att alla har rätt till att stå i bostadskö upplevdes inte vara en garanti för tillgång till bostadsmarknaden. Exempel lyftes om hur en svensk vän fått lägenhet trots kortare kötid. Svenskklingande namn beskrevs som ett lösenord för att få tillgång till bostadsmarknaden. Vidare lyftes exempel på hur en person undersökt huruvida en arbetsgivare nekat henne möjligheten till intervju på grund av hennes etniska bakgrund genom att ringa tillbaka till arbetsgivaren och uppge ett mer svenskklingande namn. Svaret ändrades från att tjänsten redan var tillsatt till att hon var välkommen

på intervju. Att ändra sitt namn helt eller till en mer svenskklingande version betraktades vidare som en viktig strategi för att minska diskrimineringen, på såväl bostads- som arbetsmarknaden (Eliassi, 2010).

Ensamstående mammor

I en intervjustudie har Samzelius (2020) följt 17 utlandsfödda ensamstående mammor i Stockholm. I studien framgår svårigheten att etablera sig på huvudstadens bostadsmarknad och konsekvensen det har för vidare etablering. Här framstår den stora omvandlingen av allmännyttiga lägenheter till bostadsrätter och hyresnivåerna i nyproduktion som två viktiga strukturella faktorer. Vidare lyfts de långa väntetiderna för att få en hyreslägenhet, och hur kötiden är längre för äldre och billigare lägenheter jämfört med dyrare nyproduktion. När hushåll blir utestängda från den ordinarie bostadsmarknaden förpassas de till andrahandsuthyrning. Andrahandsuthyrning är också något som uppmuntras av socialtjänsten. Här återfinns huvudsakligen två olika strategier för att finna ett boende – nätverkssökning eller internetsökning. Den senare utgörs av den typen av andrahandsuthyrning som återfinns på Blocket och liknande plattformar. Den här parallella marknaden kännetecknas av brist på rättigheter, osäkerhet och diskriminering. Det är också den dyraste marknaden för hyresbostäder. Nätverksmarknaden liknar på många sätt i utbud internetmarknaden. Men här återfinns också en vidare problematik där belastandet av det egna sociala nätverket för boende kan komma att föra personen in i en ytterligare mer utsatt position. Här framkommer också problem med de av socialen förmedlade sociala kontrakten. Medan ett socialt kontrakt kan ge en tillfällig säker bostadssituation så är den bara bunden till personens utsatta situation. Det medför att med förändringar i in-

komstnivåer hos den boende förväntas denna ta över kontraktet och hyreskostnaden. Hyreskostnaden för en sådan lägenhet är ofta långt mycket högre än vad ett låginkomsthushåll klarar av. Således överlever bostadsosäkerheten både socialt kontrakt och anställning (Samzelius, 2020).

Vidare framgår att det finns en ömtålig balansen mellan etablering på bostadsmarknad och arbetsmarknad. Den osäkra ställningen på bostadsmarknaden medför ekonomiska problem. Att informellt bo hos bekanta, familj eller i andrahand medför att bostadskostnaden som utgift inte går att styrka. Det gör att bostadskostnaden vare sig kan avhjälpas genom bostadsbidrag, eller att socialtjänsten kan ersätta kostnaden. Sådana omständigheter tillsammans med de föränderliga inkomstnivåerna såväl som inkomsttyperna gör att både formella och informella skulder etableras. Bland annat är det vanligt förekommande med krav om återbetalning av såväl socialbidrag som bostadsbidrag på grund av skiftande omständigheter. Den betungande situationen leder till psykisk ohälsa som i sin tur har återverkning på sysselsättningen. Medan många intervjuade arbetade och desto fler hade yrkeshistorik så var de verksamma i branscher som kännetecknas av osäkra anställningar, vilket i sin tur medverkar till att stänga ute dem från stora delar av bostadsbeståndet. Förändringar i såväl anställning som boende kan få en utslagningseffekt på den enskilde. Den ojämna fördelningen av bostäder, såväl som svårigheterna för någon som saknar ett stabilt boende att förbättra sin situation, vittnar om missgynnanden. Bristen på bostäder och de långa väntetiderna och de relativt sett längre väntetiderna för bostäder i det lägre hyressegmentet utgör ett etableringshinder. Den oreglerade andrahandsmarknaden utgör ytterligare ett etableringshinder framförallt för etniska minoriteter. Ytterligare uthyrningskrav från såväl privata som kom-

munala hyresvärdar som specificerar olika inkomstformer eller anställningsformer utgör ett etableringshinder. Det är viktigt att notera att dessa etableringshinder riskerar att i hög utsträckning sammanfalla. Det vill säga att den som upplever ett etableringshinder med stor sannolikhet också drabbas av ett annat (Samzelius, 2020).

Nyanlända

Bostad och placering inom ramen för mottagandet av nyanlända har varierat över åren. Frågor kring fördelning och koncentration av nyanlända är inte ny. Fram till mitten på 1980-talet stannade den asylsökande i den kommun asylprocessen hade initierats i. Det här upplevdes allt mer problematiskt och ersattes med en spridningsstrategi (prop. 1983/84:124). 1994 gavs den asylsökande en större möjlighet att själv välja eget boende (EBO). Det kom delvis som en respons på vad som hade upplevts som ett misslyckande med spridningsstrategin (Sandström, 2020). Den huvudsakliga kritiken mot den tidigare spridningsstrategin var att den genererade bristande arbetsmarknadsintegrering. Mindre kommuner med små arbetsmarknader hade svårigheter i att erbjuda arbetstillfällen åt nykomna (Sandström, 2020). Diskussionen runt boende och placering i mottagandeprocessen har ofta kommit att handla om upplevda problem med etnisk segregation. Men spridningsstrategier har också motiverats med behovet att avhjälpa avbefolkning i mindre orter. Mindre fokus har lagts på effektiviteten av integrationsprocessen (Bevelander m. fl., 2019). Inom ramen för mottagandet förefaller arbetsmarknads- och bostadsetablering vara central. Dessa måste också i de allra flesta fall vara processer som sammanfaller geografiskt.

På senare tid har även en viss politisk enighet för att begränsa EBO vuxit fram. Den hu-

vudsakliga kritiken har rört kvaliteten på de boenden som används som EBO, och dess återverkningar på integrationsprocessen. Trångboddhet ses till exempel som ett stort problem inom EBO med följdverkningar på barns skolgång med mera. Här finns också problemformuleringar kring etnisk boendesegregation och upplevda problem med att minoritetsgrupper bor koncentrerat. I motsats lyfts ofta Migrationsverkets anläggningsboenden (ABO). Här upplevs kontrollen över kvaliteten på boendet vara större men det ses även som ett sätt att i högre utsträckning styra placeringar i landet (Bevelander m. fl., 2019; Sandström, 2020).

I sin kunskapsöversikt undersöker Holmqvist m.fl. (2020) de ömsesidiga relationerna mellan bostadsintegration och arbetsmarknadsintegration. Holmqvist m.fl. pekar på att tillfälliga bostadslösningar kan skapa otrygghet och osäkerhet, men underlätta snabbt arbetsmarknadsinträde. Men den osäkra situationen kan bidra till försämrade matchning på arbetsmarknaden över tid. Det nuvarande etableringsprogramets tidsbegränsning på två år och krav på heltidssysselsättning tillsammans med den svåra bostadssituationen, begränsar möjligheten för individen att anpassa sin situation efter eget behov. De separata logikerna i de två marknaderna drar de nyanlända åt två olika håll. De nyanlända både söker sig till och blir placerade i kommuner utanför storstadsregionerna för att hitta bostäder men också för att minska boendesegregationen. Samtidigt dras de till storstadsregionerna för att få arbete. Därtill utgör den lokala bostadsmarknaden ett etableringshinder för den som vill röra sig fritt på den nationella arbetsmarknaden. Lokala bostadsköer såväl som geografiskt bundna kontaktnät försvårar för dem som söker jobb på andra platser. I dagsläget prioriterar många anställning över bostadstrygghet, med otrygghet och trångboddhet som konsekvens. Den nya bosättningslagen riskerar att göra den situa-

tionen svårare. När områden undantas i EBO-lagstiftningen finns risken att bostadsosäkerheten ökar ytterligare, med en större handel av svarta kontrakt och andra olagliga bostadslösningar som följd. Såttillvida att inte andra möjligheter skapas för att bereda tillträde till ett boende med goda arbetsmarknadsförutsättningar för den enskilde. (Holmqvist m. fl., 2020).

Sandström (2020) kartlägger etableringsprocessen för nyanlända genom en intervjustudie med en jämförande ambition mellan EBO och ABO. Genom att följa boende i ABO i en landsbygdskommun och EBO i en urban miljö försöker studien bland annat lyfta de problem asylsökande möter i respektive kontext. De två olika geografiska kontexterna motsvarar generellt sett även boendeformens ordinarie belägenhet, där ABO är vanligare i landsbygdskommuner. I diskussionen runt de två boendetyperna lyfts ofta ABO som något enhetligt. I praktiken utgörs ABO snarare av en ganska diversifierad mängd boenden.

Sandström finner att de som bor i ABO ofta har en större chans till etablering på bostadsmarknaden. Efter ABO-perioden finns det i närområdet en mer tillåtande bostadsmarknad där kommunen ofta har möjlighet att vara mer tillmötesgående. Det här sker dock ofta på bekostnad av arbetsmarknadsintegration. Skillnaden mellan de bosatta i EBO och ABO i arbetsmarknadsutfall är slående, där de boende i EBO oftare och tidigare hamnar i arbete. Det finns en rad potentiella förklaringar till detta. De som bor i EBO har oftast tillgång till ett annat socialt nätverk av familj och vänner. Den urbana kontexten bidrar ytterligare med en generellt sätt bättre arbetsmarknad. Dessutom har språklig förmåga inte samma utslagsgivande effekt i en urban miljö med stor migrantpopulation. Därutöver kan boende i EBO utnyttja sin adress i ansökningar på ett sätt som inte är möjligt för den som bor i ABO. Sand-

ström lyfter specifikt att det inte är möjligt att skriva in sig i arbetsmarknadsåtgärder hos arbetsförmedling utan giltig adress och ABO-boendet utgör inte en sådan, vilket således utgör etableringshinder. Men det framgår också att en snabb arbetsmarknadsintegration kan vara en försvårande aspekt över tid. Språkinläring kan till exempel avstanna till förmån för ett arbete där svenska inte behövs på samma sätt. På liknande vis skall dock sägas att den mer perifera placeringen av ABO-boenden ger färre utbildningstillfällen för mer avancerad svenska (Sandström, 2020).

Sandström finner att det finns begränsade skillnader i etableringsgrad mellan boende i de olika boendeformerna och att en mer förtjänstfull diskussion i relation till integration och etablering istället vore de större socioekonomiska ojämlikheterna i samhället i stort. Landsbygdsplaceringar lyfts ofta som ett sätt att undvika segregation och därför främja social integration. Men i intervjuerna framgår att både de boende i ABO som i EBO har svårigheter att skapa sociala kontakter med majoritetsbefolkningen. Det aktualiserar det relationella i såväl ojämlikheten som segregationen. Det finns stora behov av att aktivera det omgärdande samhället i etableringsprocessen. Perifera placeringar inom ramen för ABO riskerar att utgöra ett etableringshinder på arbetsmarknaden om den lokala arbetsmarknaden saknar arbetstillfällen som matchar de nyanländas kompetens. Att anläggningsboende därtill gör det svårare för den enskilde att delta i arbetsmarknadsåtgärder förstärker den problematiken. Vidare pekar Sandströms resultat på begränsningar i åtgärder för etablering och integration som riktar sig mot specifika grupper. Social integration och breddade möjligheter kräver en holistisk syn som konkret involverar majoritets-samhället (Sandström, 2020).

Mangrio m.fl. (2020) har i en intervjustudie av nyanlända försökt studera upplevelsen av in-

tegrationsprocessen. De finner att asylsökande känner sig pressade av svårigheter att finna varaktigt boende och hyresvärdars krav på stabil inkomst som stänger dem ute från stora delar av bostadsbeståndet. Vidare utgör de långa handläggningstiderna för att få ett uppehållstillstånd och svårigheterna att finna arbete ytterligare etableringshinder för de nyanlända. Stressen över osäkerheten riskerar att påverka de nyanländas hälsa och i förlängningen själva etableringsprocessen. Svårigheterna med att finna såväl arbete som bostad kan i sig bli ett ytterligare etableringshinder. Dålig psykisk och fysisk hälsa kan hindra etablering när själva etableringsprocessen i sig själv utgör en så påtaglig ansträngning (Mangrio m. fl., 2020).

I en kvantitativ studie jämför Bevelander m.fl. (2019) arbetsmarknadsutfallet mellan asylsökande som sökt sig till ABO och EBO. Datamaterialet studien förlitar sig på, STATIV/SCB, gör dock ingen skillnad mellan en asylsökandes boendeplicering. Istället finns det en variabel som återger huruvida en före detta asylsökande efter att ha fått sitt uppehållstillstånd funnit eget boende, eller blivit anvisad till en kommun av Migrationsverket. Bevelanders m.fl. resultat kan därför enbart tolkas röra nyanlända och inte asylsökande boende i ABO eller EBO. Sandström (2020) menar att det i tidigare forskning inte finns entydiga resultat som kan peka att den ena boendeformen är bättre än den andra när det gäller arbetsmarknadsintegration. Hon poängterar att brister i det statistiska underlaget gör det svårt att följa asylsökande efter en ABO och EBO-indelning. De statistiska svårigheterna har tidigare även påpekats av Boverket (2015). Den som bott i ABO i väntan på uppehållstillstånd och som efter beslut väljer att flytta figurerar därför i Bevelanders m.fl. studie som boende i EBO. Slutsatser kan därför inte dras om arbetsmarknadsintegration för asylsökande, utan endast för arbetsmarknadsintegration som rör nyanlända med

uppehållstillstånd.

Bevelanders m.fl. resultat pekar på en positiv koppling mellan eget boende och sysselsättning för nyanlända. De finner inga större skillnader i arbetsmarknadsutfall i jämförelser mellan de kvinnor som funnit eget boende och de som har följt en kommunanvisning. Däremot framträder en tydlig skillnad mellan de män som funnit eget boende och i högre utsträckning är sysselsatta än de som valt att följa en kommunanvisning. Vidare framgår att de som funnit eget boende i högre utsträckning är bosatta i mer urbana miljöer. Det finns anledning att tro att det i datamaterialet finns en viss mån av självselektion. De som valt egna boende har i viss mån troligen valt just detta därför att de har kontakter, nätverk eller direkt kunskap om arbetsplatser (Bevelander m. fl., 2019).

Wimark m.fl. (2017) har i en kohortstudie över hur den initiala bosättningens grannskap påverkar arbetsmarknadsintegration. Där påvisas ett tydligt samband mellan initialt grannskap och etablering på arbetsmarknad. Studien har såväl flyttmönster som individbaserade grannskap i beaktande, och därmed kompenserat för vanligt förekommande metodologiska invändningar i grannskapseffektstudier. Sambanden är robusta över tid och står i relation till grannskapets nivå av utsatthet och välbefinnande. Men studien visar också att grannskapseffekten har en avsevärt mycket mindre inverkan än individfaktorer. Det är även i linje med tidigare studier av grannskapseffekter. Det initiala bostadsområdet kan således komma att utgöra ett etableringshinder för nyanlända, om det präglas av hög nivå av social utsatthet (Wimark m. fl., 2017).

Mot bakgrund av att möjligheterna att hitta boende och arbete är beroende av varandra undersökte Aldén och Hammarstedt (2016) i vilken utsträckning utrikes föddas boendesituation är kopplad till deras situation på ar-

betsmarknaden. Resultaten pekar bland annat på att etableringshinder för nyanlända utrikes födda utgörs av höga månadshyror och diskriminering från hyresvärdar. Vidare framhåller de att möjligheterna till att etablera sig på arbetsmarknaden påverkas av nätverk och kontakter och att dessa nätverk och kontakter till viss del skapas i området man bor och lever i. Å ena sidan finner de att det kan vara positivt för möjligheterna på arbetsmarknaden att ”omge sig med grannar från den egna gruppen” (Aldén & Hammarstedt, 2016, s. 10) då detta kan generera erbjudande om anställningar samt informationsutbyte. Å andra sidan finner de att ett område med hög andel utrikes födda kan ge bristfällig tillgång till arbetsmarknaden för de som bor i området. Detta eftersom utrikes födda generellt har sämre tillgång till nätverk och kontakter än inrikes födda svenskar. Resultaten kan därför tolkas som att etnisk segregation på bostadsmarknaden och utrikes föddas position på arbetsmarknaden förstärker varandra. Vidare konstateras att de försök som gjorts med att styra nyanländas boende har haft negativ påverkan på möjligheter till sysselsättning och försörjning (Aldén & Hammarstedt, 2016).

Sammanfattning av forskning om missgynnande och diskriminering:

- Bostads- och arbetsmarknaden är nära sammankopplade. Bostaden, närområdet och dess placering kan ha inverkan på etableringen på arbetsmarknaden. På samma vis kan arbetsmarknaden tydligt påverka bostadsetablering. Centralt i det här sammanhanget finner vi grannskapseffekter. Utgångspunkten för grannskapseffekter är att ett områdes socioekonomiska och etniska sammansättning kan ha en inverkan på våra sociala interaktioner. Det finns dock en grundläggande

meningsskiljaktighet i fråga om huruvida kvantitativa grannskapsstudier kan påvisa kausala samband. Enskilda studier har därför haft svårt att härleda konkreta slutsatser ur sina statistiska resultat. Grannskapseffekter har genomgått en påtaglig metodologisk utveckling, varför resultat över tid är svårjämförda. Uppmärta grannskapseffekter är i regel små relativt andra individbaserade faktorer.

- Sammanfattningsvis utgör bostadsbristen och bostadsjämligheten etableringshinder för unga vuxna, studenter, nyanlända men också för människor med förändrad svag ekonomi. Ett förändrat sårbart ekonomiskt läge kan bero på separationer, sjukdomar, pension eller arbetslöshet. En konsekvens av bostadsbristen är långa bostadsköer. Att bostadsköerna dessutom är längre för det mer ekonomiskt tillgängliga hyresrättsbeståndet måste ses som en del i den rådande bostadsjämligheten. Det beror på att nyproduktion idag är allt mer riktad till ett högre inkomstskikt. Detta har återverkningar inte minst för människor som lever på tillfälliga anställningar, studielån, ekonomiskt bistånd eller pension, som därmed har svårt att etablera sig på bostadsmarknaden. De höga månadshyror utgör även ett konkret etableringshinder. Denna ekonomiska utestängningseffekt påverkar i sin tur etableringsmöjligheterna dessa grupper har på arbetsmarknaden.
- Uthyrningskrav hos allmännyttiga hyresvärdar har identifierats som missgynnande och kan utgöra ett etableringshinder. Att bolagen ställer höga krav på inkomster och inte låter den sökande tillgodoräkna sig olika former av stöd som godtagbara inkomster minskar bostadsutbudet markant för den sökande.

Att vissa hyresvärdar inte ens räknar bostadsbidraget som en godtagbar inkomst blir särskilt problematiskt. Att de strikta uthyrningskraven dessutom är vanligare i regioner med en starkare arbetsmarknad ger vid handen att dessa ekonomiska krav kan komma ha en påtaglig missgynnande effekt för ekonomiskt svagare hushåll både på bostads- och arbetsmarknaden.

- Konsekvenserna av en försvärad bostadsmarknad accentuerar alternativa lösningar. Socialt nätverk framträder som ett viktigt medel för att finna ett boende. Bland unga vuxna har tillfälliga lösningar som andra- och tredjehandskontrakt eller inneboende ökat under de senaste 20 åren. Det är framför allt unga män som grupp som har särskilt svårt att hitta ett eget boende och att lämna föräldrahemmet. Hushåll som inte kan tillgodose sina bostadsbehov på ordinarie marknad tvingas ofta bege sig in på en 'nätverksmarknad'. Det är bland annat en metod som uppmuntras av socialtjänst. För utsatta familjer kan det bli problematiskt att bo inneboende eller att hyra inofficiellt eftersom de därmed riskerar att skada relationen till det sociala nätverket, vilket i sin tur kan bidra ytterligare till den sociala utsatthet som familjen redan upplever.
 - Det sociala nätverket är också viktigt för individens arbetsmarknadsetablering. Det sociala nätverket är till viss del geografiskt bundet. Det kan därför vara fördelaktigt att bo i miljöer där det egna sociala nätverket kan bidra positivt till etableringsprocessen på arbetsmarknaden. Exempel på detta är nyanlända som bor i eget boende och som snabbare finner arbete relativt de som är placerade på ett anläggningsboende. Det är dock beroende av kvaliteten och de kollekti-
- va möjligheter det sociala nätverket har tillgång till. Socialt kapital blir här en viktig fråga i förhållande till etableringsutfall. Unga vuxnas tillgång till socialt kapital påverkas av deras klassbakgrund, föräldrarnas födelse- och relaterad socioekonomisk segregation. Bristande socialt kapital återverkar på möjligheter till etablering på såväl bostads- som arbetsmarknad.
- Etnisk diskriminering är vidare ett etableringshinder som har observerats på hyresbostadsmarknaden och arbetsmarknaden. Att ändra namn till en mer svensk-klingande variant har till exempel varit en strategi för att minska diskriminering på såväl bostads- som arbetsmarknaden.
 - I relation till nyanlända kan det konstateras att de försök som gjorts till att styra nyanländas boende har haft en negativ påverkan på möjligheter till sysselsättning och försörjning. Det kan bland annat förklaras genom de perifera placeringar nyanlända anvisas till genom migrationsverkets anläggningsboenden. Generellt kan etableringsprocessen för de som deltar i någon form av organiserad etablering generera ytterligare problem. Det framgår bland annat att oron nyanlända känner över svårigheterna att hitta bostad och arbete genererar hälso- och psykiska problem. Det framgår också att de som är bostadssökande och står i kontakt med socialtjänsten överlag mår psykiskt dåligt. En osäker bostadssituation utgör generellt en påfrestning som kan leda till hälso- och psykiska problem som i sin tur kan bli ett etableringshinder.

Del 2: Praktikprovande studier om missgynnande och diskriminering

Följande avsnitt presenterar praktikprovande forskning om på diskriminering och missgynnande. Metoden anses vara effektiv för identifiering av diskrimineringssituationer därför att faktisk behandling av människor med olika egenskaper jämförs i praktiken. Bostadssituationen och utbudet av lägenheter som undersöks är verkligt. Testpersoner utger sig sedan för att vara intresserade av att hyra. Metoden har främst används inom kvantitativ forskning och även kallats för fältexperiment och korrespondensstudier (Molina, 2015). Avsnittet utgörs av tre delar. Den första delen presenterar praktikprovande studier om diskriminering och missgynnande med fokus på etnicitet, kön och sexuell läggning som etableringshinder på hyresbostadsmarknaden. Därefter följer praktikprovande studier om diskriminering och missgynnande som rör relationen mellan bostadsmarknaden och arbetsmarknaden. I den andra delen presenteras forskning om adreseffekter. Avslutningsvis utgör den tredje delen en sammanfattning av resultaten från avsnittet.

Diskriminering och missgynnande på hyresbostads- och arbetsmarknaden

Ahmed & Hammarstedt har undersökt etnisk diskriminering och könsdiskriminering på den svenska hyresbostadsmarknaden genom den praktikprovande metoden korrespondenstest (Ahmed & Hammarstedt, 2008a). Resultatet visade att manliga sökande med arabisk klingande namn fick betydligt färre återuppringningar och inbjudningar till visning än manliga och kvinnliga sökande med svensk klingande namn.

Resultatet visade vidare att kvinnliga sökande med svensk klingande namn fick betydligt fler svar och erbjudande om visning än manliga sökande med svensk klingande namn. Studiens slutsats var därför att såväl etnisk diskriminering som könsdiskriminering existerade på den svenska hyresbostadsmarknaden (Ahmed & Hammarstedt, 2008a). I en vidareutveckling av modellen undersöktes huruvida diskrimineringen påverkades av mängden information de sökande tillhandahöll i sina ansökningar. Resultatet visade att ökad mängd information ökade antalet återuppringningar och inbjudningar till visning för samtliga. Dock förändrades inte skillnaden i svarsfrekvens mellan sökande med arabisk klingande och svensk klingande namn från när de inte gav någon information till när de gav fullständig information om sig själva. Således visade resultatet att den etniska diskrimineringen är en fråga om preferens och inte brist på information om de sökande. Slutsatsen som drogs var att ökad mängd information i ansökningar följaktligen inte minskar etnisk diskriminering på hyresbostadsmarknaden (Ahmed m. fl., 2010). Bengtsson m.fl. (2012) har därtill genomfört en utökad version av Ahmed och Hammarstedts studie. Två nya resultat framträdde. De fann inte belägg för att en manlig sökande med arabisk klingande namn fick färre svar än en manlig sökande med svensk klingande namn. Vidare fann de dock att kvinnliga sökande med arabisk klingande namn erhöll färre svar än kvinnliga sökande med svensk klingande namn. Dessutom fann de få eller inga belägg för diskriminering baserat på kön eller etnicitet i centrala Stockholm, utan diskriminerande beteende fanns i förorter eller satellitstäder i Stockholms län (Bengtsson m. fl., 2012).

Mot bakgrund av att studierna ovan enbart studerat etnisk diskriminering genom arabisk klingande namn och att de genomfördes mellan åren 2007 och 2011 undersökte Molla m.fl.

(2019) etnisk diskriminering på hyresbostadsmarknaden. Utöver att inkludera svensk- och arabisk klingande namn inkluderades även sökande med östeuropeisk och östasiatisk bakgrund. Resultatet bekräftade tidigare studier om att personer med svensk klingande namn fick flest inbjudningar från hyresvärdar och personer med arabisk klingande namn fick signifikant färre inbjudningar om lägenhetsvisning. Slutsatsen drogs att sökande med svensk klingande namn var de mest önskade hyresgästerna följt av sökande med östeuropeisk- östasiatiskt och arabisk klingande namn. Vidare undersöktes om det var lättare eller svårare för en man med arabisk klingande namn att hyra en lägenhet genom Blocket 2017 jämfört med 2008. Detta gjordes genom att det egna resultatet ställdes i relation till Ahmeds studie från 2010. Resultatet visade att det blivit än svårare för män med arabisk klingande namn att erhålla bostad på den privata hyresbostadsmarknaden (Molla m. fl., 2019).

Liknande studier har även gjorts kring diskriminering på hyresbostadsmarknaden baserat på sexuell läggning. Resultaten visade att homosexuella män diskriminerades vid ansökan om bostad. Dock återfanns inga skillnader mellan homosexuella kvinnor och heterosexuella kvinnor. Sammanfattningsvis konstaterades att diskriminering på hyresbostadsmarknaden drabbade homosexuella män men inte homosexuella kvinnor. En förklaring som lyfts till detta är att attityderna mot homosexuella män generellt sätt är av mer negativa än attityderna gentemot homosexuella kvinnor (Ahmed m. fl., 2008; Ahmed & Hammarstedt, 2008b, 2009).

En kvalitativ praktikprovande studie om rasdiskriminering på hyresbostadsmarknaden har återfunnits i våra sökningar. Molina (2015) genomförde en telefonstudie riktad mot privata och kommunala bostadsbolag. Studien omfattade såväl direkt diskriminering i juridisk me-

ning som diskriminering i sociologisk mening; särbehandling genom otrevligt bemötande. Resultatet vittnade om olika former av särbehandling. Det fanns tydliga tecken på direkt diskriminering (utebliven eller falsk information) samt tydlig särbehandling genom otrevligt bemötande (attityd, tonläge, engagemang, längd på samtal) mot personer med utländsk bakgrund. Slutsatsen var att rasdiskriminering återfinns på hyresbostadsmarknaden. Ytterligare en slutsats var att kvalitativ praktikprovning är ”fruktbar och till och med nödvändig för att studera förekomsten och karaktären av fenomenet diskriminering på bostadsmarknaden” (Molina, 2015, s. 178) men att den samtidigt bör kompletteras med andra metoder, såsom enkäter och intervjuer, för att fånga fler moment i processen av att söka hyresbostad och således skapa en mer heltäckande bild.

Om sambanden mellan missgynnande och diskriminering på den svenska hyresbostadsmarknaden och arbetsmarknaden har två praktikprovande studier genomförts. Den första studien utgår från missgynnande på hyresbostadsmarknaden och undersöker bland annat hur en bostadssökandes anställningsstatus påverkar möjligheten att bli kallad till lägenhetsvisning (Carlsson & Eriksson, 2014). Den andra studien utgår från missgynnande på arbetsmarknaden och undersöker hur en arbetssökandes bostadsstatus påverkar anställningsbarheten (Ahmed m. fl., 2017).

Den mest omfattande praktikprovande studien av diskriminering på hyresbostadsmarknaden är gjord av Carlsson och Eriksson (2014). Som en utveckling av tidigare korrespondensstudier undersöktes effekterna av kön, etnicitet, ålder och sysselsättning. Graden av diskriminering avgörs även i den här studien av antalet inbjudningar till lägenhetsvisning vilket analyserades i relation till den sökandes, hyresvärdens/lägenhetens och kommunens egenskaper. Det första resultatet som lyfts fram rör

metodologi. Det visade sig att den uppmätta graden av diskriminering berodde på såväl den sökandes, hyresvärdens/lägenhetens och kommunens egenskaper och belyser därmed behovet av att använda ett brett tillvägagångssätt när korrespondensstudier görs. Vidare visade resultatet att hyresvärdar använder etnicitet och anställningsstatus, men inte kön och ålder, för att sortera sökande. Resultaten gällande etnisk diskriminering var huvudsakligen i linje med tidigare presenterade studier av Ahmed och Hammarstedt. Däremot fann den inga belägg för att hyresvärdar gynnar kvinnliga sökande. Dessutom fann den att manliga sökande med arabisk klingande namn var mindre utsatta för diskriminering när hyresvärderna hade utländsk klingande namn samt att manliga och kvinnliga sökande med arabisk klingande namn diskriminerades i mindre utsträckning i storstadsområden och när det gällde mindre lägenheter. Vidare visade resultatet att manliga sökande med arabisk klingande namn missgynnades när lägenheten hade en låg hyra. Vad gäller missgynnande på hyresbostadsmarknaden baserat på sysselsättningsstatus så är studien enligt författarna den första korrespondentstudien som undersöker detta. Den fiktiva sökande var antingen arbetslös, butiksbiträde eller ekonomichef. Resultatet visade tydligt att arbetslösa missgynnas på hyresmarknaden. Viss variation framträdde i relation till ålder. Arbetslöshet bland äldre sökande missgynnades i högre utsträckning än bland yngre sökande. Vidare visade resultatet att arbetslösa missgynnades i något lägre utsträckning i Stockholms län än i resten av Sverige, även om arbetslöshet var missgynnande även inom Stockholms län (2014).

Sambanden mellan missgynnanden på bostadsmarknaden och arbetsmarknaden har vidare undersökts i ytterligare en korrespondensstudie (Ahmed m. fl., 2017). Studien syftade till att undersöka huruvida bostadstatus påverkar

anställningsbarhet. I ansökningarna framgick det huruvida de sökande hade ett eget boende eller tillfälligt bodde hos en vän. Resultatet visade att de arbetssökandes bostadstatus påverkade deras anställningsbarhet. Effekten av bostadsstatus på anställningsbarhet var tydlig bland de lågkvalificerade yrkena. Att inte ha ett eget hem påverkade en arbetssökandes anställningsbarhet i de lågkvalificerade yrkena negativt inom den nuvarande bostadsorten och positivt utanför den nuvarande bostadsorten. Detta resultat tros bero på att inte ha ett eget boende vid ansökningar inom bostadsorten signalerade personlig instabilitet medan detsamma vid ansökningar utanför bostadsorten istället signalerade rörlighet och flexibilitet. Bland de högkvalificerade kandidaterna var det istället andra kvaliteter som var viktigare än bostadsstatus. Detta tros bero på att det generellt sett är högre inkomster i högkvalificerade yrken och därmed antas vara lättare med omlokalisering och att hitta en ny bostad. Slutsatserna är därmed att ha eller inte ha en egen bostad vid tidpunkten för arbetsansökan är mindre viktigt för högkvalificerade yrken än för lågkvalificerade yrken (Ahmed m. fl., 2017).

Begränsningar och kunskapsluckor

Samtliga kvantitativa praktikprovande studier gäller bostadsannonser publicerade på e-handelstjänsten Blocket. Endast den kvalitativa praktikprovande studien (Molina, 2015) omfattar kommunala bostadsföretag. Viktigt att belysa är därför att hyresbostadsmarknaden är större och att Blocket endast är en av flera sökvägar för att hitta hyresbostad. Givet att ett stort antal av privatägda hyreslägenheter, och inte minst kommunala hyresbostäder, normalt inte annonseras via Blocket krävs fler kvantitativa praktikprovandestudier innan mer generella slutsatser om diskriminering på hyresbostadsmarknaden som helhet kan dras. Samma

logik följer för arbetsansökningarna som gjordes genom Platsbanken. Platsbanken är en av flera sökvägar för att hitta arbete. Därtill är det viktigt att lyfta att forskningen ovan är begränsad till att studera möjligheten till att få en lägenhetsvisning eller anställningsintervju. I linje med Ali Ahmed (2015) menar vi att det är minst lika viktigt att undersöka nästa skede av en ansökningsprocess. Om en hyresgäst/arbets sökande blir inbjuden till en visning/intervju, återstår att undersöka hur sannolikt det är att personen i fråga till slut faktiskt blir erbjuden bostaden/arbetet? Vidare är det viktigt att belysa att majoriteten av studierna om etnisk diskriminering enbart undersöktes genom arabisk klingande namn, med undantag för Molina (Molina, 2015; Molla m. fl., 2019). Det finns således behov av fler studier för att undersöka etnisk diskriminering av andra grupper på hyresbostadsmarknaden. Dessutom lyfter Ahmed (Ahmed, 2015) att det är ”svårt att avgöra om den dokumenterade diskrimineringen är ett uttryck för främlings- eller islamfientlighet. Många av de arabisk klingande namn som har använts i de experimentella undersökningarna signalerar inte enbart en utländsk bakgrund utan även religions-tillhörighet.” Det kan därmed röra såväl diskriminering baserat på etnicitet som religion. Vad gäller hur arbetssökandes bostadsstatus påverkar anställningsbarheten (Ahmed m. fl., 2017) är det viktigt att belysa att studien inte uteslutande rör hyressegmentet av bostadsmarknaden utan att de fiktiva ansökningarna enbart uppger huruvida man har ett eget boende eller inte och inte upplåtelseform.

Praktikprovande studier om adreseffekter

Ett särskilt utpekat fokus för denna översikt är forskning kring så kallade adreseffekter. Det vill säga om individer missgynnas på bostads-

och arbetsmarknaden enbart beroende på bostadsadressen, på så sätt att en bostadsadress i ett utsatt område utgör ett etableringshinder på arbetsmarknaden eller ett problem på bostadsmarknaden, till exempel vid bostadsbyte eller för att få ett förstahandskontrakt men också andra negativa effekter, som till exempel lång pendlingstid.

Hypotesen för adreseffekter är att bostadsadressen och eventuell territoriell stigmatisering skulle kunna utgöra etableringshinder för individen på bostads- och arbetsmarknaden. Tunstall m. fl. (2014) menar att det är en viktig och politiskt relevant fråga om stigmatiserade bostadsadresser ger negativa effekter för individuella arbetsmarknadsresultat. Få studier har emellertid undersökt detta men adreseffekter förstås som ett sätt att empiriskt undersöka effekterna av territoriellt stigma och huruvida den enskilde missgynnas på arbetsmarknaden till följd av sin bostadsadress (Tunstall m. fl., 2014). Frågan har även lyfts i en svensk kontext, bland annat av Wadensjö (2020) som menar att det kan vara så att en viss bostadsadress ger negativa signaler när en person söker arbete och att detta kan leda till försämrade chanser att bli kallad till anställningsintervju. I arbetet med litteraturöversikten har endast en studie återfunnits gällande adreseffekter i en svensk kontext.

I en praktikprovande studie (Carlsson m. fl., 2018) undersöktes adreseffekter förstått som förekomsten av ojämlik behandling vid arbetsansökan beroende på om den sökandes bostadsadress signalerade att den bor i ett ”dåligt” eller ”bra” område. Totalt skickades 2790 fiktiva arbetsansökningar till arbetsgivare i Stockholm och Göteborg som annonserat om lediga tjänster på Platsbanken mellan mars och november 2007. Resultatet baseras på andelen inbjudningar till anställningsintervju (callback rate). För båda städerna valdes de tre rikaste och de tre mest utsatta områdena. De ”dåliga”

områdena kännetecknades av låg socioekonomisk status och hög invandartäthet och de "bra" områdena kännetecknades av hög socioekonomisk status och låg invandartäthet. Totalt användes 12 olika adresser (2 städer x 2 typer av stadsdel x 3 adresser per typ av stadsdel). Hälften av arbetsansökningarna uppgav bostadsadress i ett "dåligt" område och hälften i ett "bra" område. En tredjedel av de sökande hade vardera ett manligt svensk-klingande namn, ett kvinnligt svensk-klingande namn respektive ett manligt mellanöstern-klingande namn. Pendlingstiden kontrollerades för att kunna identifiera adresseffekt. I studien var den genomsnittliga pendlingstiden ca 45 min för de "dåliga" stadsdelarna och ca 50 minuter för de "bra" stadsdelarna. Resultatet fann inga belägg för generella adresseffekter. Emellertid visade resultatet att manliga arbetssökande med mellanösternklingande namn hade en betydande lägre callback rate om de bodde i ett "dåligt" område jämfört med om de bodde i ett "bra" område. Vid kontroll för pendlingstid förändrades inte resultatet, vilket betyder att pendlingstid inte var en förväxlingsfaktor. Adresseffekter kan således sägas skilja sig åt baserat på etnicitet. Underliggande mekanismerna som presenterades som potentiella förklaringar till detta resultat var att arbetsgivare kan ha föreställningar om att individuell produktivitet är lägre bland män med mellanösternklingande namn som bor i "dåliga" områden jämfört med om de bor i "bra" områden, att de tillskriver män med mellanösternklingande namn bosatta i ett "dåligt" område begränsad kommunikationsförmåga och landspecifikt socialt kapital, att de har föreställningar baserat på negativ medial publicitet som tenderar att fokusera på att det är människor med utländsk bakgrund som bor i "dåliga" område, samt att de endast undersöker bostadsadress och område för personer med utländskt namn då detta är tidskrävande och att personer med svensk-klingande namn därmed

inte påverkas. Vidare visade resultatet att arbetssökande med pendlingstid längre än 90 minuter hade lägre callback rate och att detta inte var relaterat till adresseffekter. Särskilt drabbade av detta var kvinnliga sökande. Således visar resultatet att arbetssökande med pendlingstid längre än 90 minuter missgynnas. Underliggande mekanismer som presenteras som potentiella förklaringar till detta resultat var att arbetsgivare kan ha föreställningar om att anställda med längre pendlingstid är mindre flexibla, att de lägger mindre tid på arbetet på grund av tröttsam pendling och mer sannolikt slutar om de hittar ett arbete med kortare pendlingstid samt att detta särskilt drabbar kvinnor som generellt sätt tar större ansvar för familj och barn. Slutsatserna från studien var att det inte fanns belägg för missgynnande baserat på bostadsadress i relation till etablering på arbetsmarknaden för personer med svensk-klingande namn men att det fanns belägg för betydande adresseffekter och missgynnande för män med mellanösternklingande namn. Vidare fanns belägg på missgynnande baserat på lång pendlingstid i relation till etablering på arbetsmarknaden. Därmed dras slutsatsen att information om bostadsadress är viktigt för arbetsgivare vid beslut om arbetsintervju (Carlsson m. fl., 2018).

Begränsningar och kunskapsluckor

Författarna pekar på att praktikprövning är ett effektivt sätt för att identifiera adresseffekter i form av ojämlik behandling vid arbetsansökan men att det emellertid finns svagheter. Tre svagheter presenteras; 1) Analysen bygger på att arbetsgivare vet var bostadsadressen ligger och har föreställningar om detta är ett "dåligt" eller "bra" område samt en uppskattning om pendlingstiden det skulle innebära vid anställning. Detta kan studien inte kontrollera och utgör således en stor osäkerhet som bör tas i beakt-

ning i relation till resultatet. 2) Studien är begränsad till att mäta ojämlik behandling i första skedet av en anställningsprocess men ojämlik behandling kan även existera i relation till befordran och lönesättning. 3) Studien bygger på arbetsansökningar genom plattformen Platsbanken som inte nödvändigtvis är representativ för andra arbetsförmedlande tjänster (Carlsson m. fl., 2018). Därtill är det viktigt att belysa att data enbart bygger på undersökningar gjorda i Stockholm och Göteborg. Kunskapsluckor återstår om andra regioner och mindre städer. Vidare är data insamlade för över 10 år sedan. Den politiska debatten kring så kallade "utsatta områden" har intensifierats vilket utifrån studiens ansats skulle kunna påverka resultatet. Dessutom är det viktigt att belysa att studien enbart undersöker etnicitet genom manliga mellanösternklingande namn och således inte kan säga något om andra etniska grupper eller huruvida kvinnor med icke-svenskklingande namn missgynnas av adresseffekter. Slutligen, vilket författarna själva pekar på, studeras endast det första skedet av en anställningsprocess. Steget mellan inbjudan till anställningsintervju och eventuell befordran lyfts dock inte, nämligen anställningsintervjun samt en anställning. Således återstår en hel del kunskapsluckor om huruvida adresseffekter, missgynnande baserat på bostadsadress vid etablering på arbetsmarknaden, är ett etableringshinder i Sverige på 2020-talet.

Sammanfattning av praktikprovande studier om missgynnande och diskriminering

Diskriminering och missgynnande på hyresbostads- och arbetsmarknaden:

- Sammanfattningsvis visar resultaten från de praktikprovande studierna om diskriminering på hyresbostadsmarknaden att

direkt diskriminering förekommer baserat på etnicitet, kön och sexuell läggning och att den utgör etableringshinder.

- Sammanfattningsvis visar resultaten från de praktikprovande studier om samband mellan diskriminering och missgynnande på bostads- och arbetsmarknaden att status på den ena marknaden har betydelse för etableringen på den andra. Anställningsstatus används för att sortera sökande på hyresbostadsmarknaden. Resultaten har visat att arbetslöshet utgör ett etableringshinder i ansökningsprocessen av bostad. Viss variation återfinns i relation till ålder. Arbetslöshet utgjorde ett större etableringshinder på hyresbostadsmarknaden för äldre än för yngre. Vidare har bostadsstatus betydelse för arbetssökande. Effekten av bostadsstatus på anställningsbarhet var tydlig vid ansökningar om lågkvalificerade arbeten. Att inte ha ett eget boende påverkade en arbetssökandes anställningsbarhet i de lågkvalificerade yrkena negativt inom den nuvarande bostadsorten och positivt utanför den nuvarande bostadsorten. Att inte ha ett eget boende utgör således ett etableringshinder vid arbetsansökan för lågkvalificerade arbeten inom den nuvarande bostadsorten.
- Samtliga kvantitativa praktikprovande studier med utgångspunkt i hyresbostadsmarknaden baseras på bostadsannonser publicerade på e-handelstjänsten Blocket. Endast den kvalitativa praktikprovande studien (Molina, 2015) omfattar kommunala bostadsföretag. Viktigt att belysa är därför att hyresbostadsmarknaden är större och att Blocket endast är en av flera sökvägar för att hitta hyresbostad. Givet att ett stort antal av privatägda hyreslägenheter och inte minst kommunala hyresbostäder normalt sett

inte annonseras via Blocket, krävs fler studier innan mer generella slutsatser om diskriminering på hyresbostadsmarknaden kan dras. Samma logik följer för arbetsansökningarna som gjordes genom Platsbanken. Platsbanken är en av flera sökvägar för att hitta arbete.

- Därtill är det värt att understryka att forskningen är begränsad till att studera möjligheten att få en lägenhetsvisning eller anställningsintervju. Det är vidare viktigt att undersöka nästa skede av en ansökningsprocess, nämligen om en hyresgäst/arbetsökande blir inbjuden till en visning/intervju och hur sannolikt det är att den sökande i slutändan blir erbjuden bostaden/arbetet och kan etablera sig?
- Vidare är det angeläget att belysa att majoriteten av studierna om etnisk diskriminering enbart undersökts genom arabisk/mellanösternklingande namn (med undantag Molina, 2015; Molla et al., 2019). Det finns således behov av fler studier för att undersöka etnisk diskriminering av andra grupper på hyresbostadsmarknaden.

Studier om adresseffekter:

- I arbetet med litteraturöversikten har endast en empirisk studie återfunnits gällande adresseffekter i en svensk kontext. Studien undersökte adresseffekter, förstått som förekomsten av ojämlik behandling vid arbetsansökan beroende på om den arbetssökandes bostadsadress signalerade att den bodde i ett ”dåligt” eller ”bra” område i Stockholm respektive Göteborg. Analysen bygger på att arbetsgivare vet var bostadsadressen ligger och har föreställningar om det är ett ”dåligt” eller ”bra” område samt en uppskattning om pendlingstiden det skulle innebära vid anställning. Detta kun-

de studien inte kontrollera. Det finns således en osäkerhet som bör beaktas i tolkningen av resultatet.

- Resultatet visade att det inte fanns belägg för missgynnande baserat på bostadsadress i relation till etablering på arbetsmarknaden för personer med svensk-klingande namn men att det fanns belägg för betydande adresseffekter och missgynnande för män med mellanösternklingande namn. Adresseffekterna kan i den studien således sägas skilja sig åt baserat på etnicitet och utgöra etableringshinder för män med mellanösternklingande namn.
- Resultatet visade vidare att det fanns belägg på missgynnande baserat på lång pendlingstid i relation till etablering på arbetsmarknaden, särskilt drabbade av detta var kvinnliga sökande. Pendlingstid längre än 90 minuter utgjorde etableringshinder.
- Vidare är det viktigt att belysa att studien enbart undersöker etnicitet genom manliga mellanösternklingande namn och således inte säger någonting om andra etniska grupper eller om huruvida kvinnor med icke-svenskklingande namn missgynnas av adresseffekter.
- Således återstår en hel del kunskapsluckor om huruvida adresseffekter, missgynnande baserat på bostadsadress vid etablering på arbetsmarknaden, utgör etableringshinder i Sverige.

Slutdiskussion

Vad vet vi om missgynnande och diskriminering som etableringshinder?

Syftet med litteraturöversikten har varit att kartlägga det befintliga kunskapsläget avseende förekomsten av missgynnande och diskriminering som utgör etableringshinder på hyresbostadsmarknaden, kopplingen mellan missgynnande och diskriminering på hyresbostadsmarknaden och arbetsmarknaden samt förekomsten av så kallade adreseffekter. Ett särskilt utpekad fokus i uppdraget har varit svårigheter och hinder på grund av etnicitet.

Mot bakgrund av våra litteratursökningar och återgivningen av befintlig forskning kan vi konstatera att missgynnande och diskriminering förekommer på hyresbostadsmarknaden, att detta utgör etableringshinder som i sin tur förorsakar etableringshinder på arbetsmarknaden. Litteraturöversikten visar även att missgynnande och diskriminering förekommer på flera nivåer, det rör såväl direkt diskriminering i ansökningsprocesser som missgynnande till följd av socioekonomisk ojämlikhet. Policy som definierar uthyrningskrav kan också utgöra ett etableringshinder för grupper om inte uppfyller kravspecifikationen. Policy kan därtill bli ett hinder inom ramen för riktad etablering där det tidsbegränsade etableringsprogrammet krockar med en nationell arbetsmarknad och lokala bostadsköer.

Denna litteraturöversikt har kunnat påvisa att bostadsbristen och bostadsjämligheten utgör etableringshinder för unga vuxna, studenter, nyanlända men också för människor med förändrad ekonomi. Ett förändrat ekonomiskt läge kan bero på separationer, sjukdomar, pension eller arbetslöshet (Bergnéhr & Enell, 2018; Grander, 2020; Listerborn, 2018; Samzelius, 2020). En konsekvens av bostadsbristen är långa bostadsköer. Att bostadsköerna dessutom är

längre för det mer ekonomiskt tillgängliga hyresrättsbeståndet måste ses som en del i den rådande bostadsjämligheten (Samzelius, 2020). Det beror inte minst på att nyproduktion idag är riktad till ett högre inkomstskikt. Detta får återverkningar för grupper av människor som lever på tillfälliga anställningar, studielån, ekonomiskt bistånd eller pension, som har svårt att etablera sig på bostadsmarknaden (Bergnéhr & Enell, 2018; Grander, 2020). De höga månadshyrorna utgör även ett konkret etableringshinder för nyanlända och utlandsfödda (Aldén & Hammarstedt, 2016). Den här ekonomiska utestängningseffekten påverkar i sin tur etableringsmöjligheterna dessa grupper har på arbetsmarknaden (Bergnéhr & Enell, 2018; Grander, 2020; Listerborn, 2018). Med uthyrningskrav från allmännyttiga hyresvärdar uppstår ytterligare svårigheter. Att bolagen ställer höga krav på inkomster och inte låter den sökande tillgodoräkna sig olika former av stöd som godtagbara inkomster minskar bostadsutbudet markant för den sökande. Särskilt besynnerligt ter sig att bostadsbidraget hos vissa hyresvärdar inte räknas som en godtagbar inkomst. Att strikta uthyrningskrav dessutom är vanligare i delar av landet med en starkare arbetsmarknad ger vid handen att dessa ekonomiska krav kan komma ha en stor missgynnande effekt för ekonomiskt svagare hushåll både på bostads- och arbetsmarknaden (Bråmås, 2007; Grander, 2020). Praktikprovande studier har visat att arbetslöshet räknas till den bostadssökandes nackdel i ansökningsprocessen. På liknande vis blir den arbetssökande som saknar eget boende mer sällan kallad till anställningsintervju (Ahmed m. fl., 2017; Carlsson & Eriksson, 2014).

Konsekvenserna av en försvårad bostadsmarknad accentuerar alternativa lösningar. Socialt nätverk framträder som ett viktigt medel för att finna ett boende och etablera sig på hyresbostadsmarknaden. Bland unga vuxna har

tillfälliga lösningar som andra- och tredjehandskontrakt eller inneboende ökat under de senaste 20 åren. Här framträder unga män som en grupp som har särskilda svårigheter i att hitta ett eget boende och lämna föräldrahemmet (Bergnéhr & Enell, 2018). Grupper som inte kan tillgodose sina bostadsbehov på ordinarie marknad tvingas ofta bege sig in på en "nätverksmarknad". Det är bland annat en metod som uppmuntras av socialtjänst. För utsatta familjer kan det bli desto mer problematiskt då att bo inneboende eller hyra inofficiellt riskerar att skada relationen till det sociala nätverket, som riskerar att bidra till den sociala utsatthet familjen redan upplever (Samzelius, 2020).

Socialt nätverk är också viktigt när det kommer till arbetsmarknadsetablering. Det sociala nätverket är till viss del geografiskt bundet. Det kan därför vara fördelaktigt att bo i miljöer där det egna sociala nätverket är närvarande då det kan vara behjälpligt i etableringsprocessen på arbetsmarknaden. Det är dock beroende på kvaliteten och de kollektiva möjligheter det sociala nätverket har tillgång till (Aldén & Hammarstedt, 2016). Socialt kapital blir här en viktig fråga. Litteraturöversikten har visat att unga vuxnas klassbakgrund, föräldrarnas födelse- och socioekonomisk segregation påverkar deras tillgång till socialt kapital. Det har i sin tur återverkningar på möjligheter till etablering på såväl bostads- som arbetsmarknad (Andersson, 2017).

Litteraturöversikten har vidare kunnat påvisa förekomst av etnisk diskriminering som etableringshinder på hyresbostadsmarknaden (Aldén & Hammarstedt, 2016; Bråmås, 2007; Eliassi, 2010; Listerborn, 2018; Molina, 2015). Att ändra namn till en mer svensk klingande variant har till exempel varit en strategi för att minska etnisk diskriminering på såväl bostads- som arbetsmarknaden (Eliassi, 2010). Därtill har praktikprovande studier visat att direkt dis-

kriminering utgör etableringshinder på hyresbostadsmarknaden baserat på den sökandes etnicitet, kön och sexuell läggning (Ahmed m. fl., 2008; Ahmed m. fl., 2010; Ahmed & Hammarstedt, 2008b, 2009; Bengtsson m. fl., 2012; Molla m. fl., 2019). Efterföljande studier, med ett bredare angreppssätt, har vidare diversifierat bilden. Etnisk diskriminering återfinns även i deras resultat men den uppmätta graden av diskriminering berodde på såväl på den sökande, hyresvärden som på kommunens egenskaper (Carlsson & Eriksson, 2014). Relationen mellan diskrimineringsgrund och hyresbostadsmarknaden verkar därför vara mer komplex och kräver ett bredare metodologiskt angreppssätt.

Litteraturöversikten har därtill kunnat konstatera att i relation till nyanländas etableringsprocesser kan de försök som har gjorts till att styra nyanländas boende ha haft en negativ påverkan på möjligheter till sysselsättning och försörjning (Aldén & Hammarstedt, 2016; Holmqvist m. fl., 2020). Det kan bland annat förklaras genom de perifera placeringar nyanlända anvisas till genom Migrationsverkets anläggningsboenden (Sandström, 2020). Etableringsprocessen för de som deltar i någon form av organiserad etablering kan generera ytterligare problem. Det framgår bland annat att oron nyanlända känner angående att hitta bostad och arbete genererar hälsoproblem (Mangrio m. fl., 2020). Men också att de som är bostadssökande och i kontakt med socialtjänsten mår mycket psykiskt dåligt (Samzelius, 2020). Även om organiserad etablering kan accentuera problematiken utgör en osäker bostadssituation en stressig situation generellt (Listerborn, 2018).

Grannskap utgör en central dimension av kopplingen mellan bostads- och arbetsmarknadsetablering. Litteraturöversiktens resultat indikerar förekomsten av grannskapseffekter inom ramen för nyanländas etablering. Den ny-

anländes initiala granskning påverkar arbetsmarknadsetablering över tid. Social utsatthet i det initiala granskningen har en negativ inverkan på arbetsmarknadsintegration för nyanlända över tid. Med det sagt är granskningseffekterna små jämfört med individfaktorer (Wimark m. fl., 2017).

Vad gäller missgynnande baserat på bostadsområde s.k. adresseffekter har endast en studie återfunnits. Studien kunde inte finna några belegg för att det på basis av uppfattningar om bostadsområde fanns något tydligt missgynnande för personer med svenskklängande namn. Däremot fann de adresseffekter och missgynnande för män med mellanösternklängande namn. Samma studie visade även att pendlingsavstånd kunde utgöra ett etableringshinder på arbetsmarknaden. Det gällde specifikt kvinnor och på pendlingsstider som översteg 90 minuter (Carlsson m. fl., 2018).

Vilka kunskapsluckor återstår om missgynnande och diskriminering som etableringshinder?

Utifrån våra litteratursökningar och återgivning av befintlig forskning kan vi konstatera att det finns kunskapsluckor vad gäller förekomsten av missgynnande och diskriminering som utgör etableringshinder på hyresbostadsmarknaden och kopplingarna däremellan, samt förekomsten av så kallade adresseffekter.

Litteraturöversikten har kunnat påvisa missgynnande och diskriminerande uthyrningspolicyer och uthyrningspraktiker i delar av den svenska hyresbostadsmarknaden. Gränder återger ingående allmännyttans uthyrningspolicyer. Samtidigt är det viktigt att påtala att dessa resultat är från 2014 och att bolagens policyer kan ha förändrats över tid. Hur vanligt det är med restriktiva uthyrningspolicyer idag, deras utbredning och nuvarande utformning är inte

besvarat i det material vi har återfunnit. Det krävs därför vidare studier för att fånga den här företeelsens utbredelse och utveckling. Samtidigt utgör allmännyttan bara en del av hyresbostadsmarknaden. Vad gäller den privata hyresbostadsmarknaden har litteraturöversikten kunnat påvisa missgynnande och diskriminerande uthyrningspraktiker via Blocket. Här är det viktigt att påtala att den privata hyresbostadsmarknaden är större än Blocket och att ett stort antal av privatägda hyresrätter normalt sett inte annonseras via Blocket. Därmed återstår kunskapsluckor om privata hyresbolags uthyrningspolicyer, uthyrningspraktiker och hur dessa förhåller sig till allmännyttans. Det skulle alltså krävas vidare studier för att kunna dra några generaliserande slutsatser om missgynnande och diskriminering genom uthyrningspolicyer och uthyrningspraktiker på hyresbostadsmarknaden som helhet.

Precis som med uthyrningskraven i allmännyttan finns det anledning att tro att förhållandena runt ABO och EBO är föränderliga. Dels finns det rent konkreta förändringar där kommuner gjort det mer kostsamt och svårare för den enskilda att bosätta sig i kommunen inom ramen för EBO. Holmqvist m.fl. lyfter hur den nya bostättningslagen riskerar att göra den situationen svårare. När områden undantas i EBO-lagstiftningen finns risken att bostadsosäkerheten ökar ytterligare, med en större handel av svarta kontrakt och andra olagliga bostadslösningar. Förutsatt att inte möjligheten ges att på andra sätt få tillträde till bostadsmarknaden med goda arbetsmarknadsförutsättningar (Holmqvist m. fl., 2020). Det kommer vara viktigt att följa förändringarna i EBO:s inverkan på etableringsprocessen framgent.

Litteraturöversikten har vidare pekat på svårigheterna att följa asylsökandes etableringsprocess. Så vitt vi kan se finns det idag ingen möjlighet för forskare att följa asylsökande uppdelat efter EBO och ABO via registerda

ta. Således finns det inte idag någon forskning som på tydligt sätt på kvantitativ väg kan urskilja skillnad i etableringsutfall mellan de bägge boendeformerna.

Det saknas också kompletterande perspektiv ur en folkhälsosynpunkt. Medan det finns återgivet i materialet hur etableringsprocessen kan vara plågsam och delvis i sig själv utgöra ett etableringshinder genom försämrad hälsa saknas ett bredare perspektiv. En utdragen etableringsprocess och långa perioder i osäkerhet kan tänkas ha långtgående hälsoimplikationer, med senare inverkan på etableringsstatus som bör komplettera bilden den här litteraturöversikten återger.

Direkt diskriminering har kunnat påvisas genom praktikprovande studier baserat på etnicitet, sexuell läggning och kön. Däremot omfattar vårt material inte diskriminering på grund av religion, könsidentitet, sexuell läggning, ålder och funktionsnedsättning. Det är även viktigt att notera att de kvantitativa studier som mätt etnisk diskriminering huvudsakligen undersökt detta genom arabisk/mellanösternklingande namn (med undantag Molina, 2015; Molla et al., 2019). Det finns således behov av fler studier för att undersöka etnisk diskriminering av andra grupper på hyresbostadsmarknaden. Därtill är det viktigt att belysa att de praktikprovande studierna enbart undersökt den första fasen av en etableringsprocess, ansökan på hyresbostads- och arbetsmarknaden. missgynnande och diskriminering som kan uppstå i nästa fas av en etableringsprocess, vid till exempel visning eller anställningsintervju, fångas därför inte i den här typen av studie.

I arbetet med litteraturöversikten har endast en empirisk studie återfunnits gällande adresseffekter i en svensk kontext. Adresseffekter tolkas därmed vara ett utforskat forskningsfält i en svensk kontext och därtill ett komplext sådant. I den återgivna studien bygger analy-

sen på att arbetsgivare vet var bostadsadressen ligger och har föreställningar om detta är ett "dåligt" eller "bra" område. Detta kunde studien inte kontrollera och utgör således en stor osäkerhet som bör beaktas i relation till resultatet. Förekomsten av adresseffekter i en svensk kontext är således svår att besvara.

Slutligen har bostaden, bostadsetablering och missgynnande på hyresbostadsmarknad och dess konsekvenser för arbetsmarknadsetablering legat i fokus för den här litteraturöversikten. Med det sagt har den här litteraturöversikten inte inkluderat material som uteslutande handlar om missgynnande och diskriminering som etableringshinder på arbetsmarknaden. Det gör att etableringshinder som endast rör arbetsmarknaden inte finns återgiven i det här materialet. Litteraturöversikten återger forskning som berör etableringshinder på hyresbostadsmarknaden och deras kopplingar till etablering på arbetsmarknaden.

Referenser

- Ahmed, A. (2015). Etnisk Diskriminering – Vad Vet vi, Vad Behöver vi Veta Och Vad Kan vi Göra? *Ekonomisk debatt*, Vol. 43, 18–28. blob:<https://artikelsok-ip-btj-se.proxy.mau.se/e6c99480-c716-4eb2-9c11-bc795f8bf91a>
- Ahmed, A., Andersson, L. & Hammarstedt, M. (2008). Are Lesbians Discriminated against in the Rental Housing Market? Evidence from a Correspondence Testing Experiment. *Journal of Housing Economics*, 17:3, s. 234-238. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:vxu:diva-3747>
- Ahmed, A., Andersson, L., Hammarstedt, M. & Andersson, L. (2010). Can Discrimination in the Housing Market Be Reduced by Increasing the Information about the Applicants? *Land Economics*, 86:1, s. 79-90. <http://le.uwpress.org/content/86/1/79.abstract>
- Ahmed, A., Granberg, M. & Lång, E. (2017). Does having one's own place to live make someone more employable? *Applied Economics Letters*, 24(18), 1327–1330. <https://doi.org/10.1080/13504851.2016.1276263>
- Ahmed, A. & Hammarstedt, M. (2008a). Discrimination in the rental housing market: A field experiment on the Internet. *Journal of Urban Economics*, 64(2), 362–372. <https://doi.org/10.1016/j.jue.2008.02.004>
- Ahmed, A. & Hammarstedt, M. (2008b). Diskrimineras Homosexuella? Några Erfarenheter Från Svensk Ekonomisk Forskning. *Ekonomisk Debatt*, 36:8, s. 31-40. <http://www2.ne.su.se/ed/pdf/36-8-aamh.pdf>
- Ahmed, A. & Hammarstedt, M. (2009). Detecting Discrimination against Homosexuals : Evidence from a Field Experiment on the Internet. *Economica*, 76:303, s. 588-597. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lnu:diva-6166>
- Aldén, L. & Hammarstedt, M. (2016). *Boende Med Konsekvens : En ESO-Rapport Om Etnisk Bostadssegregation Och Arbetsmarknad*. Finansdepartementet. http://eso.expertgrupp.se/wp-content/uploads/2016/02/Hela-2016_1-till-webben.pdf
- Andersson, A. B. (2017). *Networks and Success : Access and Use of Social Capital among Young Adults in Sweden* (Doktorsavhandling). Department of Sociology, Stockholm University. Stockholm. <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:1092861/PREVIEW01.jpg>
- Andersson, A. B. (2021a). Social capital and leaving the nest: Channels and housing tenures. *Social Networks*, 65, 8–18. <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2020.10.002>
- Andersson, A. B. (2021b). Social capital and self-efficacy in the process of youth entry into the labour market: Evidence from a longitudinal study in Sweden. *Research in Social Stratification and Mobility*, 71, 100580. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2020.100580>
- Arksey, H. & O'Malley, L. (2005). Scoping Studies: Towards a Methodological Framework. *International Journal of Social Research Methodology*, 8(1), 19–32. <https://doi.org/10.1080/1364557032000119616>
_eprint: <https://doi.org/10.1080/1364557032000119616>
- Bengtsson, R., Iverman, E. & Hinnerich, B. T. (2012). Gender and ethnic discrimination in the rental housing market. *Applied Economics Letters*, 19(1), 1–5. <https://doi.org/10.1080/13504851.2011.564125>

- Bergnéhr, D. & Enell, S. (2018). *Ungdomars Och Unga Vuxnas Levnadsvillkor i Sverige : En Kunskapsöversikt Med Fokus På Ojämlighet*. Forte - Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd. Stockholm. <http://lnu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1444767/FULLTEXT01.pdf>
- Bevelander, P., Mata, F. & Pendakur, R. (2019). Housing Policy and Employment Outcomes for Refugees. *International Migration*, 57(3), 134–154. <https://doi.org/10.1111/imig.12569>
- Boverket. (2014). *Etableringshinder På Bostadsmarknaden*. Boverket. Karlskrona.
- Boverket. (2015). *Boendesituationen för nyanlända (2015:40)*. Boverket. Karlskrona. Hämtad 3 mars 2021, från <http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2015/boendesituationen-for-nyanlanda.pdf>
OCLC: 943056398
- Bråmås, Å. (2007). *Etnisk Diskriminering På Bostadsmarknaden - En Forskningsöversikt*. Institutet för bostads- och urbanforskning. Gävle. Hämtad 24 oktober 2020, från <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:131649/FULLTEXT01.pdf>
- Carlsson, M. & Eriksson, S. (2014). Discrimination in the rental market for apartments. *Journal of Housing Economics*, 23, 41–54. <https://doi.org/10.1016/j.jhe.2013.11.004>
- Carlsson, M., Reshid, A. A. & Rooth, D.-O. (2018). Neighborhood signaling effects, commuting time, and employment : Evidence from a field experiment. *International journal of manpower*, 39(4), 534–549. Hämtad 2 december 2020, från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-159193>
- Eliassi, B. (2010). *A Stranger in My Homeland. The Politics of Belonging among Young People with Kurdish Backgrounds in Sweden*. Mid Sweden University. <http://miun.diva-portal.org/smash/get/diva2:337597/FULLTEXT01>
- Eriksson, E. (2019). *Perspektiv På Integration Och Etablering : Kunskapsunderlag För Ett Strategiskt Arbete Med Stöd till Nyanlända*. Linköping University Electronic Press. Linköping. <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1371373/FULLTEXT01.pdf>
- Grander, M. (2020). *Allmännyttan Och Jämlikheten : Svensk Bostadspolitik Vid Vägskäl?* SNS Förlag.
- Grander, M. (2021). The Inbetweeners of the Housing Markets – Young Adults Facing Housing Inequality in Malmö, Sweden. *Housing Studies*, 0(0), 1–18. <https://doi.org/10.1080/02673037.2021.1893278>
- Holmqvist, E., Omanovi, V. & Urban, S. (2020). *Organisation av arbetsmarknads- och bostadssegregation*. (Forskningsrapport). SNS. Stockholm
OCLC: 1200242831.
- Listerborn, C. (2018). *Bostadsjämlighet : Röster Om Bostadsnöden*. [Stockholm], Premiss.
- Mangrio, E., Carlson, E. & Zdravkovic, S. (2020). Newly Arrived Refugee Parents in Sweden and Their Experience of the Resettlement Process : A Qualitative Study. I *Scandinavian Journal of Public Health*. Scandinavian Journal of Public Health : Sage Publications. <http://mau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1402170/FULLTEXT01.pdf>
- Molina, I. (2015). Kvalitativ praktikprovning och rasdiskriminering på bostadsmarknaden : Metodologiska reflektioner. Gleerups Utbildning AB. Hämtad 18 februari 2021, från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-269877>
- Molla, H., Rhawi, C. & Lampi, E. (2019). *Not for You! The Cost of Having a Foreign-Sounding Name in the Swedish Private Housing Market*. Gothenburg, University of Gothenburg.

- Samzelius, T. (2020). *A Vicious Circle of Silent Exclusion : Family Homelessness and Poverty in Sweden from a Single Mother Perspective* (Doktorsavhandling). Malmö universitet. Malmö. <http://forskning.mah.se/id/ah6019>
- Sandström, L. (2020). *Seeking Asylum - Finding a Home? A Qualitative Study on Asylum Seekers' Integration in Two Different Housing Contexts* (Doktorsavhandling). Örebro University. Örebro. <http://oru.diva-portal.org/smash/get/diva2:1376889/PREVIEW01.png>
- SFS 2008:567. (2008). *Diskrimineringslag*. Stockholm, Arbetsmarknadsdepartementet. Hämtad 1 mars 2021, från <https://lagen.nu/2008:567>
- Tunstall, R., Green, A., Lupton, R., Watmough, S. & Bates, K. (2014). Does Poor Neighbourhood Reputation Create a Neighbourhood Effect on Employment? The Results of a Field Experiment in the UK. *Urban Studies*, 51(4), 763–780. <https://doi.org/10.1177/0042098013492230>
- Wadensjö, E. (2020). Covid-19 och segregation – ekonomi, studier och arbetsmarknad, 22. <https://www.delmos.se/wp-content/uploads/2020/11/Eskil-Wadensjo.pdf>
- Wimark, T., Nielsen, M. M. & Haandrikman, K. (2017). *Boende Och Integration : Samband Mellan Invandrades Initiala Bosättning Och Deras Sysselsättning Och Inkomst*. Stockholm, Kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet. <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:1154663/FULLTEXT01.pdf>

Kollegial dialog

Arbetet med litteraturöversikten inleddes med en kollegial dialog i vilken vi vände oss till en rad sakkunniga forskare, vid en rad olika svenska universitet, för att möjliggöra inspel och ökad förståelse för de olika forskningsområde litteraturöversikten spänner över. Samtalen varade i ca en timme och genomfördes digitalt över Zoom.

Syftet var att identifiera ämnesförgreningar och relevant terminologi för att utforma sökstrategier till arbetets andra fas, litteratursökningar. Den kollegiala dialogen resulterade i ett första ramverk utifrån vilket vi kunde identifiera centrala begrepp och fyra kategorier av etableringshinder. Därefter följde operationalisering av sökord och sedan utformades söksträngar.

Namn	Universitet/Institution
Eskil Wadensjö	Stockholm universitet/Institutet för social forskning
Jonas Olofsson	Malmö universitet/Institutionen för socialt arbete
Emma Holmqvist	Uppsala universitet/Institutet för bostads- och urbanforskning
Susanne Urban	Uppsala universitet/Institutet för bostads- och urbanforskning
Erica Righard	Malmö universitet/Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare

Fullständiga söksträngar

Den faktiska söksträngen utgjordes av tre separata kategorier av termer. Kategorierna utgjordes av arbetsmarknad, bostadsmarknad och etableringshinder. Den huvudsakliga relationen mellan kategorierna var ”och”. Modellen för söksträngarna var således (”arbetsmarknad” AND ”bostadsmarknad” AND ”etableringshinder”). Sökningar gjordes både på svenska och engelska. Sökorden varierade något beroende på databas. Fyra teman av etableringshinder identifierades och strukturerade sökningar; strukturellt, geografiskt, ekonomiskt, effekter av policy.

Två avsteg från det grundläggande schemat för söksträng har gjorts. Det första avsteget bestod av att vi sökte på ”etablering” i motsats till ”etableringshinder”. Det andra avsteget bestod av att vi sökte på (”bostadsmarknad” eller ”arbetsmarknad” och ”diskriminering”) för att säkerställa att studier om diskriminering i en svensk kontext omfattades.

Nedan redovisas sökningarna. Sökningarna är strukturerade efter etableringshinder/etablering. I den högra kolumnen anges databas och datum. I den vänstra kolumnen anges söksträngen i sin helhet.

Strukturellt	
SCOPUS 2020 12 17	TITLE-ABS-KEY((((”Housing market” OR ”rental housing market” OR Housing) (employment OR ”labor market”) (Discrimination OR ethnic* OR race OR raci* OR class OR classism OR stratification OR *equality OR ”quality of life” OR ”social (structure OR inequality OR network OR support)” OR ”socioeconomic* (background OR disadvantaged)” OR poverty OR ”opportunity structures” OR nationality OR citizen* OR migrant OR ”asylum seeker”) AND (Sweden OR Norway OR Denmark OR Finland OR Netherlands OR Germany)))) AND PUBYEAR >= 2004 AND (EXCLUDE (SUBJAREA, ”MEDF”))
ABI 2020 12 17	NOFT((”Housing market” OR ”rental housing market” OR Housing) AND (employment OR ”labor market”) AND (Discrimination OR ethnic* OR race OR raci* OR class OR classism OR stratification OR equality OR inequality OR ”quality of life” OR ”social (structure OR inequality OR network OR support)” OR ”socioeconomic* (background OR disadvantaged)” OR poverty OR ”opportunity structures” OR nationality OR citizen* OR migrant OR ”asylum seeker”) AND (Sweden OR Norway OR Denmark OR Finland OR Netherlands OR Germany))
Sociological abstracts 2020 12 17	NOFT((”Housing market” OR ”rental housing market” OR Housing) AND (employment OR ”labor market”) AND (Discrimination OR ethnic* OR race OR raci* OR class OR classism OR stratification OR equality OR inequality OR ”quality of life” OR ”social (structure OR inequality OR network OR support)” OR ”socioeconomic* (background OR disadvantaged)” OR poverty OR ”opportunity structures” OR nationality OR citizen* OR migrant OR ”asylum seeker”) AND (Sweden OR Norway OR Denmark OR Finland OR Netherlands OR Germany))
SwePub 2020 12 17	(”Housing market” OR ”rental housing market” OR Housing) AND (employment OR ”labor market”) AND (Discrimination OR ethnic* OR race OR raci* OR class OR classism OR stratification OR equality OR inequality OR ”quality of life” OR ”social (structure OR inequality OR network OR support)” OR ”socioeconomic* (background OR disadvantaged)” OR poverty OR ”opportunity structures” OR nationality OR citizen* OR migrant OR ”asylum seeker”) AND (Sweden OR Norway OR Denmark OR Finland OR Netherlands OR Germany)
SwePub 2020 12 21	(Bostadsmarknad* OR Hyresbostadsmarknad* OR Bostad* OR boende OR hyresrätt OR allmännytt*) AND (Arbetsmarknad* OR Arbet* OR Anställ* OR syssels*) AND (Diskrim* OR missgynna* OR Rasism OR rasifier* OR etni* OR Klass OR ”Social* nätverk” OR Stratifiering OR ”Legal status” OR nationalitet OR medborgar* OR nyanländ* OR asylsök* OR ojämlik*) (ÅR:2005 OR 2006 OR 2007 OR 2008 OR 2009 OR 2010 OR 2011 OR 2012 OR 2013 OR 2014 OR 2015 OR 2016 OR 2017 OR 2018 OR 2019 OR 2020)
Geografiskt	
SCOPUS 2020 12 18	TITLE-ABS-KEY (((”Housing market” OR ”rental housing market” OR housing) AND (employment OR ”labor market”) (neighbourhood OR commut* OR ”territorial stigma” OR ”Contextual effects” OR segregation OR ”residential segregation”) AND (sweden OR norway OR denmark OR finland OR netherlands OR germany)))) AND PUBYEAR >= 2004 AND (EXCLUDE (SUBJAREA , ”MEDF”))

fortsätter på nästa sida

ABI 2020 12 18	KF(("Housing market" OR "rental housing market" OR housing) AND (employment OR "labor market") (neighbourhood OR commut* OR "territorial stigma" OR "Contextual effects" OR segregation OR "residential segregation") AND (sweden OR norway OR denmark OR finland OR netherlands OR germany))
Sociological abstract 2020 12 18	KF(("Housing market" OR "rental housing market" OR housing) AND (employment OR "labor market") (neighbourhood OR commut* OR "territorial stigma" OR "Contextual effects" OR segregation OR "residential segregation") AND (sweden OR norway OR denmark OR finland OR netherlands OR germany))
SwePub 2020 12 17	("Housing market" OR "rental housing market" OR housing) (employment OR "labor market") (neighbourhood OR commut* OR "territorial stigma" OR "Contextual effects" OR segregation OR "residential segregation") (sweden OR norway OR denmark OR finland OR netherlands OR germany)
SwePub 2020 12 21	(Bostadsmarknad* OR Hyresbostadsmarknad* OR Bostad* OR boende OR hyresrätt OR allmännytt*) AND (Arbetsmarknad* OR Arbet* OR Anställ* OR syssels*) AND (Adress* OR pendling* OR "Territoriellt stigma" OR Grannskap* OR Segregation OR "utsatta områden" OR stigma) (ÅR:2005 OR 2006 OR 2007 OR 2008 OR 2009 OR 2010 OR 2011 OR 2012 OR 2013 OR 2014 OR 2015 OR 2016 OR 2017 OR 2018 OR 2019 OR 2020)
Ekonomiskt	
SCOPUS 2020 12 18	TITLE-ABS-KEY (("Housing market" OR "rental housing market" OR housing) AND (employment OR "labor market") AND (income OR salaries OR wages OR employment OR "Rental policy" OR "income requirement") AND (sweden OR norway OR denmark OR finland OR netherlands OR germany)) AND PUBYEAR >= 2004 AND (EXCLUDE (SUBJAREA , "MED"))
ABI 2020 12 18	KF(("Housing market" OR "rental housing market" OR housing) AND (employment OR "labor market") AND (income OR salaries OR wages OR employment OR "Rental policy" OR "income requirement") AND (sweden OR norway OR denmark OR finland OR netherlands OR germany))
Sociological Abstract 2020 12 18	KF(("Housing market" OR "rental housing market" OR housing) AND (employment OR "labor market") AND (income OR salaries OR wages OR employment OR "Rental policy" OR "income requirement") AND (sweden OR norway OR denmark OR finland OR netherlands OR germany))
SwePub 2020 12 18	("Housing market" OR "rental housing market" OR housing) AND (employment OR "labor market") AND (income OR salaries OR wages OR employment OR "Rental policy" OR "income requirement") AND (sweden OR norway OR denmark OR finland OR netherlands OR germany)
SwePub 2020 12 21	(Bostadsmarknad* OR Hyresbostadsmarknad* OR Bostad* OR boende OR hyresrätt OR allmännytt*) AND (Arbetsmarknad* OR Arbet* OR Anställ* OR syssels*) (hyra OR Inkomst OR Anställningsform OR Uthyrningskrav OR uthyrningspolicyer OR "Kriterier vid uthyrning" OR uthyrningskrav OR grundkrav OR bidrag OR försörjningsstöd) (ÅR:2005 OR 2006 OR 2007 OR 2008 OR 2009 OR 2010 OR 2011 OR 2012 OR 2013 OR 2014 OR 2015 OR 2016 OR 2017 OR 2018 OR 2019 OR 2020)
Effekter av policy	
SCOPUS 2020 12 18	TITLE-ABS-KEY ((("Housing market" OR "rental housing market" OR housing) AND (employment OR "labor market") AND ("inter-sectorial" OR Govern* OR "Welfare state" OR "Housing regime" OR "Public Employment Service" OR "Employment Service" OR "The EBO-act" OR cooperation OR "housing policy" OR "welfare policy" OR organization OR "spatial mismatch") AND (sweden OR norway OR denmark OR finland OR netherlands OR germany))) AND PUBYEAR >= 2004 AND (EXCLUDE (SUBJAREA,"MED"))
ABI 2020 12 18	KF(("Housing market" OR "rental housing market" OR housing) AND (employment OR "labor market") AND ("inter-sectorial" OR Govern* OR "Welfare state" OR "Housing regime" OR "Public Employment Service" OR "Employment Service" OR "The EBO-act" OR cooperation OR "housing policy" OR "welfare policy" OR organization OR "spatial mismatch") AND (sweden OR norway OR denmark OR finland OR netherlands OR germany))
Sociological abstracts 2020 12 18	KF(("Housing market" OR "rental housing market" OR housing) AND (employment OR "labor market") AND ("inter-sectorial" OR Govern* OR "Welfare state" OR "Housing regime" OR "Public Employment Service" OR "Employment Service" OR "The EBO-act" OR cooperation OR "housing policy" OR "welfare policy" OR organization OR "spatial mismatch") AND (sweden OR norway OR denmark OR finland OR netherlands OR germany))
SwePub 2020 12 18	("Housing market" OR "rental housing market" OR housing) AND (employment OR "labor market") AND ("inter-sectorial" OR Govern* OR "Welfare state" OR "Housing regime" OR "Public Employment Service" OR "Employment Service" OR "The EBO-act" OR cooperation OR "housing policy" OR "welfare policy" OR organization OR "spatial mismatch") AND (sweden OR norway OR denmark OR finland OR netherlands OR germany)

fortsätter på nästa sida

SwePub 2020 12 21	(Bostadsmarknad* OR Hyresbostadsmarknad* OR Bostad* OR boende OR hyresrätt OR allmännytt*) AND (Arbetsmarknad* OR Arbet* OR Anställ* OR syssels*) AND (Samverka* OR "organisatoriska logiker" OR EBO OR "Lagen om eget boende" OR arbetsförmedl* OR välfärd* OR näringslivsförtur OR styrning OR bostadspoli* OR ABO) (ÅR:2005 OR 2006 OR 2007 OR 2008 OR 2009 OR 2010 OR 2011 OR 2012 OR 2013 OR 2014 OR 2015 OR 2016 OR 2017 OR 2018 OR 2019 OR 2020)
Etablering	
SwePub 2020 12 21	(Bostadsmarknad OR Hyresbostadsmarknad* OR Bostad* OR boende) AND (Arbetsmarknad* OR Arbet* OR Anställ*) AND (Etabler* OR Integration OR "Social inkludering" OR Oetabler* OR Exkluder*) (ÅR:2005 OR 2006 OR 2007 OR 2008 OR 2009 OR 2010 OR 2011 OR 2012 OR 2013 OR 2014 OR 2015 OR 2016 OR 2017 OR 2018 OR 2019 OR 2020)
Scopus 2020 12 21	TITLE-ABS-KEY (("Housing market" OR "rental housing market" OR housing) AND (employment OR "labor market") AND (integration OR "Social inclusion" OR "Labour market integration" OR "housing market integration" OR "Exclusion" OR "Social exclusion" OR insider OR outsider OR mislocation) AND (sweden OR norway OR denmark OR finland OR netherlands OR germany)) AND PUBYEAR < 2004 AND (EXCLUDE (SUBJAREA , "MEDI"))
ABI 2020 12 21	KF("Housing market" OR "rental housing market" OR housing) AND (employment OR "labor market") AND (integration OR "Social inclusion" OR "Labour market integration" OR "housing market integration" OR "Exclusion" OR "Social exclusion" OR insider OR outsider OR mislocation) AND (sweden OR norway OR denmark OR finland OR netherlands OR germany))
Sociological Abstract 2020 12 21	KF("Housing market" OR "rental housing market" OR housing) AND (employment OR "labor market") AND (integration OR "Social inclusion" OR "Labour market integration" OR "housing market integration" OR "Exclusion" OR "Social exclusion" OR insider OR outsider OR mislocation) AND (sweden OR norway OR denmark OR finland OR netherlands OR germany))
SwePub 2020 12 21	("Housing market" OR "rental housing market" OR housing) AND (employment OR "labor market") AND (integration OR "Social inclusion" OR "Labour market integration" OR "housing market integration" OR "Exclusion" OR "Social exclusion" OR insider OR outsider OR mislocation) AND (sweden OR norway OR denmark OR finland OR netherlands OR germany) (ÅR:2005 OR 2006 OR 2007 OR 2008 OR 2009 OR 2010 OR 2011 OR 2012 OR 2013 OR 2014 OR 2015 OR 2016 OR 2017 OR 2018 OR 2019 OR 2020)
Diskriminering	
SwePub 2021 01 05	("Housing market" OR "rental housing market" OR housing) OR (employment OR "labor market") AND (discrimination) AND (sweden) (ÅR:2005 OR 2006 OR 2007 OR 2008 OR 2009 OR 2010 OR 2011 OR 2012 OR 2013 OR 2014 OR 2015 OR 2016 OR 2017 OR 2018 OR 2019 OR 2020)